

linz

02

9 177001 1232004 02

2009
ročník 61
40 Kč

čtenář

MĚSÍČNÍK PRO KNIHOVNY

OBSAH

- 43** _____ **Benchmarking knihoven** > Vít Richter
- 49** _____ **Virtuální knihovna v Second Life** > Halina Molinová
- 50** _____ **Zajímavá historie Parlamentní knihovny České republiky – 3.** > Karel Sosna
- 57** _____ **KNIHOVNY A WEB 2.0**
Wikipedie a sdílení znalostí > Jan Rylich
- 59** _____ **Historie a současnost česko-slovenské bibliografie**
> Jiřina Kádnerová
- 66** _____ **JAK NA TO: Zákoník je také kniha**
Zpřístupnění internetu uživatelům knihoven
> Kateřina Slušná
- 67** _____ **Oceán elektronických informačních zdrojů**
– módní nebo efektivní? > Zuzana Haliénová
- 71** _____ **Digitalizační centrum Knihovny AV ČR** > Anna Ryšánková
- 73** _____ **ZE ZAHRANIČÍ**
Šedesátiletá jubilatka z Levoče > Gabriela Rerková
- 76** _____ **Z KNIHOVEN**
- 78** _____ **ZUZANA HELINSKY ODPOVÍDÁ (NEJEN) ZE ŠVÉDSKA**
- 79** _____ **VYŠLO V KNIHOVNÁCH**
KNIHOVNA Z OBÁLKY
- 80** _____ **NOVINKY Z FONDU KNIHOVNY KNIHOVNICKÉ LITERATURY**
NÁRODNÍ KNIHOVNY ČR
- _____ **ZÁKLADNÍ KAMENY NOVÉ BUDOVY**
NÁRODNÍ KNIHOVNY ČR ANEB NÁROD SOBĚ II – 25.
> Jaroslav Císař

Středočeský kraj

Vydává:

Středočeská vědecká knihovna v Kladně,
příspěvková organizace Středočeského kraje,
ul. Generála Klapálka 1641, 272 01 Kladno

Evid. č. časopisu MK ČR E 485 ISSN 0011-2321

Šéfredaktorka: Mgr. Lenka Šimková

Redaktorka: Olga Vašková

Grafická úprava a sazba: Kateřina Bobková

Redakce a inzerce: Klementinum 190, 110 00 Praha 1,
tel.: 224 941 159

e-mail: ctenar@svkkl.cz, redakcectenare@centrum.cz

Redakční rada:

PhDr. Jiřina Kádnerová (předsedkyně), Ing. Aleš Brožek,

Ing. Jan Kaňka, PhDr. Šárka Kašpárková,

PhDr. Ladislav Kurka, PhDr. Jan Meier, Ing. Jiří Mika,

Mgr. Petra Miturová, Mgr. Alena Otrubová, Mgr. Jan Pěta,

PaeDr. Vladislav Raška, PhDr. Vít Richter,

PhDr. Vladimíra Švorcová, PhDr. Eva Žáková

Tisk: Serifa, Jinonická 80, 158 00 Praha 5

Distribuce:

Objednávky na předplatné přijímá

redakce časopisu ČTENÁŘ: měsíčník pro knihovny

Klementinum 190, 110 00 Praha 1, tel.: 224 941 159

e-mail: ctenar@svkkl.cz, redakcectenare@centrum.cz,

http://ctenar.svkkl.cz

Rozšiřují též společnosti holdingu PNS a.s. – drobný prodej;

MONITOR CZ, s.r.o.; SUWECO CZ s.r.o.;

B. Welemínová – PERIODIKA.

Podávání novinových zásilek povoleno Ředitelstvím poštovní

přepřavy Praha čj. 1371/1994 ze dne 20. 6. 1994

Podávání novinových zásilek bylo povoleno

Českou poštou, s.p. OZSeČ Ústí nad Labem,

dne 21. 1. 1998, j.zn. P-327/98

Předplatné pro Slovensko: L. K. PERMANENT spol. s r.o.,

Hattalova č. 22, 831 03 Bratislava, tel.: +421 244 453 711

e-mail: lkperm@lkpermanent.sk

Cena jednoho čísla 1,992 EUR, roční předplatné 22,572 EUR

(dvojčíslu 2,656 EUR); cena jednoho čísla 40 Kč,

roční předplatné 460 Kč (dvojčíslu 60 Kč)

Časopis vychází s podporou dotace z programu MK ČR

Knihovna 21. století

Vydavatel si vyhrazuje právo zveřejnit publikované

materiály i na internetu.

Číslo odevzdáno k tisku 5. 2. 2009

Nevyžádané rukopisy se nevracejí.

FROM THE CONTENTS

- > Library benchmarking *Vít Richter* |43
- > A virtual library in Second Life *Halina Molinová* |49
- > The interesting history of the Parliamentary Library of the Czech Republic – 3 *Karel Sosna* |50
- > LIBRARIES AND THE WEB 2.0:
Wikipedia and knowledge-sharing *Jan Rylich* |57
- > Czech-Slovak bibliography yesterday and today
Jiřina Kádnerová |59
- > HOW TO: Statutes are books too – Providing internet access to library users *Kateřina Slušná* |66
- > Endless electronic information resources
– efficiency or just fashion? *Zuzana Haliénová* |67
- > Academy of Sciences of the Czech Republic Library
Digitization Centre *Anna Ryšánková* |71
- > FROM ABROAD: Celebrating her sixtieth birthday in Levoča
Gabriela Rerková |73
- > From the libraries |76
- > Regular features

AUS DEM INHALT

- > Benchmarking der Bibliotheken *Vít Richter* |43
- > Virtuelle Bibliothek in Second Life *Halina Molinová* |49
- > Interessante Historie der Parlamentsbibliothek der
Tschechischen Republik – 3 *Karel Sosna* |50
- > BIBLIOTHEKEN UND WEB 2.0:
Wikipedie und Mitteilung der Kenntnisse *Jan Rylich* |57
- > Historie und Gegenwart der tschecho-slowakischen
Bibliographie *Jiřina Kádnerová* |59
- > WIE DARAUFG: Gesetzbuch ist auch ein Buch
– Internet den Benutzern der Bibliotheken zugänglichzumachen
Kateřina Slušná |66
- > Ozean der elektronischen Informationsquellen
– modisch oder effektiv? *Zuzana Haliénová* |67
- > Digitalzentrum der Bibliothek von Akademie
der Wissenschaften der Tschechischen Republik
Anna Ryšánková |71
- > AUS DEM AUSLAND: Sechzigjährige Jubilarin aus Levoča
Gabriela Rerková |73
- > Aus dem Bibliotheken |76
- > Regelmäßige Spalten

Milí čtenáři, ráda bych hned na začátku uvedla, že změnu autorství tohoto sloupku nemají na svědomí chřipkové viry, které nabírají v posledních dnech na síle, ale prostý důvod. V naší malé redakční posádce jsme se dohodly na spravedlivém střídání, takže změnu berte jako jednu z dalších letošních inovací.

Nahlédněme však alespoň letmo do obsahu únorového čísla Čtenáře, které kromě stálých rubrik přináší několik zajímavých témat. Patří k nim určitě úvodní článek o benchmarkingu, procesu hodnocení a srovnávání výkonu a činnosti veřejných knihoven. Autor v něm představuje zásady takového srovnávání, prezentuje dosavadní výsledky knihoven, které se do projektu zapojily a výhody z něj plynoucí. (Jen mne tak napadá, nenašlo by se v češtině za „benchmarking“ výstižné a hezcí slovo?)

Dalšími texty, na které bych ráda upozornila, je třetí (a poslední) pokračování o historii, ale i současnosti české Parlamentní knihovny a také článek mapující česko-slovenskou spolupráci v oblasti bibliografie. Zastoupení má v tomto vydání digitalizace a elektronické informační zdroje, především materiálem o digitalizačním centru Knihovny AV ČR.

Čtvrtého ledna letošního roku uplynulo 200 let od narození francouzského vynálezce slepeckého písma Louise Brailla. V článku věnovaném Slovenské knihovně pro nevidomé v Levoči se o něm dozvíte mnohem více.

A co pro vás připravujeme na březen? Pokud vše dopadne podle našich očekávání, měli byste si přečíst o školních knihovnách, o přípravách na mezinárodní knižní veletrh Svět knihy Praha 2009, o systému veřejných knihoven, o ... něco si přeci jen necháme jako překvapení.

Na závěr mi dovolu malý zamyšlení: pokaždé, když připravujeme do Čtenáře texty o základních kamenech pro novou budovu Národní knihovny, kladu si otázku, kdy se tyto kameny, sesbírané a přivezené knihovníky z různých koutů republiky dostanou tam, kam byly určeny? Úterní (27. ledna) rozloučení stovek lidí s architektem Janem Kaplickým v kostele sv. Anny dalo mé otázce nový rozměr.

Olyga Vašková

☑ Konference **INSPO – Internet a informační systémy pro osoby se specifickými potřebami** se uskuteční v sobotu **14. března 2009** v Kongresovém centru Praha. Konferenci pořádá spolu s BMI sdružením Asociace informačních systémů pro osoby se specifickými potřebami (AISO) a Křižovatka.cz. Odpolední jednání bude rozděleno do tří sekcí, vedle tradičních sekcí *Tvorba přístupného webu* a *Internet a osoby se zdravotním postižením na trhu práce* přibude sekce *Informační technologie pro neslyšící*. Program a další informace jsou na stránkách <http://www.brezen.cz/>.

☑ Sedmý ročník **Veletrhu dětské knihy v Liberci** se koná v termínu **26.–28. března 2009** pod názvem *Úspěšní čtou*. Podtématem veletrhu jsou: *Svět Julese Verna* a *Příběhy všedního dne Františka Nepila*. Místem konání je liberecké výstaviště. Více informací najdete na <http://www.veletrhdetskeknihy.cz/>.

NEUŠLO NÁM

▶ Ve středu 14. 1. 2009 v 18:00 hod. proběhla v Regionální knihovně Karviná prezentovaná v Second Life konference pořádaná Filozofickou fakultou Masarykovy univerzity v Brně. Konferenci moderoval vedoucí Kabinetu informačních studií a knihovnictví PhDr. Petr Škyřík. Hlavní přednášku o MODs a MUVE prostředích (Psychologie na internetu a ve virtuálních prostředích) přednesl PhDr. Michal Lorenz, vyučující na FF MU v Brně. Následně vedoucí Střediska výpočetní techniky RKK Ing. Roman Rybický prezentoval zkušenosti s provazováním virtuální knihovny a její další perspektivu. Odborné knihovnice RKK Michaela Jabůrková a Barbora Javorková seznámily přítomné s prací ve virtuální knihovně a s praktickými požadavky návštěvníků této knihovny.

Při organizování konference se počítalo s návštěvností cca 20 až 30 posluchačů. Konečný počet zájemců předčil veškerá očekávání a nakonec jich bylo 86. Toto číslo zároveň prokázalo, že virtuální prostředí Second Life je schopno zvládnout velký počet přihlášených uživatelů.

Halina Molinová

O jedinečné virtuální knihovně se dočtete uvnitř tohoto čísla.

Benchmarking knihoven

CO JE BENCHMARKING

Při nahlédnutí do anglického slovníku je možno zjistit, že pojem „benchmark“ lze přeložit jako „měřítka“, „značku zeměměřiče pro měření výšky“ či jako „standard“ nebo „porovnávací bod“. V oblasti řízení a managementu kvality je „benchmarking“ charakterizován například jako *soustavné srovnávání a hodnocení vlastních procesů, produktů nebo služeb s obdobnými aktivitami jiných institucí, které umožňuje realistické nastavení cílů a stanovení efektivních strategií, jejichž realizace umožňuje dosažení těchto cílů*¹.

Pro oblast knihoven můžeme „benchmarking“ definovat jako:

- ▶ metodu vzájemného srovnávání výkonu a činnosti knihoven;
- ▶ metodu zjišťování nejlepších výsledků a jejich uplatnění ve vlastní činnosti knihovny.

Metoda benchmarkingu má svůj původ v komerční oblasti – koncem 70. let minulého století ji poprvé použila firma Xerox. Dnes ji aplikují nejen komerční firmy, ale je rozšířena i ve veřejné správě² a také v oblasti knihovnictví³. Zřejmě nejznámějším příkladem knihovnického užití benchmarkingu je německý systém BIX – Der Bibliotheksindex⁴. Tento benchmarkingový systém je rozpracován jak pro oblast veřejných knihoven, tak i pro knihovny specializované, zejména vysokoškolské. Celkem na něm spolupracuje více než 250 německých knihoven. Německý BIX byl také největší inspirací pro český projekt „Benchmarking knihoven“, který zahájila Národní knihovna ČR v roce 2005⁵. Účast v projektu je otevřena všem veřejným knihovnám nezávisle na jejich velikosti. Základní podmínkou pro účast je schopnost poskytnout kompletní statistická data o své činnosti. Podstatnou část těchto dat tvoří ekonomické údaje (různé druhy příjmů a výdajů), což je určitým limitem pro neprofesionální knihovny. Do projektu ale mohou vstoupit i nejmenší knihovny, pokud jsou schopny požadované údaje shromáždit.

Postup benchmarkingu lze stručně shrnout do pěti základních kroků:

1. analýza vlastních výkonů a situace knihovny;
2. nalezení knihovny pro vzájemné porovnávání;
3. vzájemné srovnávání, analýza dosažených výsledků, identifikace silných a slabých stránek;
4. změny ve vlastní činnosti, využití nových postupů a získaných zkušeností;
5. měření dosažených výsledků, zjištění účinnosti změn.

Benchmarking umožňuje rychle identifikovat silné a slabé stránky činnosti knihovny a může být podnětem pro trvalé zlepšování. Pomocí vzájemného porovnávání lze zjistit, zda knihovna dosahuje výborných, průměrných či podprůměrných výkonů. Pokud v některých oblastech výrazněji zaostává, mohou být zjištěny výsledky určitým včasným varováním. Hodnocení vlastních výsledků a možnost srovnávání s ostatními knihovnami je podnětem pro tvořivé uvažování o vnitřních procesech v knihovně. Cílem benchmarkingu není zjistit, která knihovna je lepší nebo horší, ale především vyvolat otázky či diskusi nad dosaženými výsledky: Proč v určitých oblastech dosahujeme podprůměrných výsledků; jak lze negativní trendy omezit? Účastníci projektu mají možnost spolupracovat, setkávat se a získávat nové zkušenosti i inspirativní náměty na změny ve svém provozu. Pro vzájemnou komunikaci je k dispozici uzavřená elektronická konference a nejméně jednou ročně se uskutečňují pracovní setkání, kde je možno o dosažených výsledcích diskutovat.

INDIKÁTORY PRO SROVNÁVÁNÍ VÝKONU A ČINNOSTI KNIHOVEN

Knihovna, která vstoupí do projektu, je vyzvána k předání vybraného souboru statistických dat. V naprosté většině se jedná o data, která každá knihovna vykazuje každoročně ve statistickém výkazu o činnosti knihovny. Pro ilustraci lze uvést, že knihovna odevzdává celkem 26 různých údajů o své činnosti, z nichž 23 přebírá z běžného statistického výkazu a pouze tři musí zvlášť zjišťovat. Jedná se o:

- ▶ počet dětí do 15 let v obci/městě (lze zjistit na matrice);
- ▶ náklady na pořízení licencí na el. informační zdroje pro vlastní knihovnu (lze identifikovat v rozpočtu);
- ▶ celkové výdaje obce či města, které knihovnu provozuje (lze zjistit ve výroční zprávě obce/města).

Při diskusích o vhodných indikátorech pro vzájemné srovnávání byl kladen velký důraz na to, aby proces benchmarkingu nezatěžoval neúměrně management knihovny, ale aby především umožnil využití již jednou vytvořených údajů. Faktem je, že si ke srovnávání můžeme vybrat nepřeberné množství indikátorů, ale při praktické realizaci narazíme na to, že některé aktivity jsou velmi obtížně měřitelné, respektive jejich sledování by si vyžádalo mimořádné náklady a změny v organizaci práce. Velké zatížení a náklady by mohly odrazovat od účasti na projektu.

Sběr údajů pro benchmarking je prováděn pomocí webového formuláře, do kterého knihovny vyplní požadované údaje. Po odevzdání dat jsou provedeny kontrolní testy těchto údajů, případně se provádí jejich korekce a doplnění. Předmětem vzájemného porovnávání je celkem 31 indikátorů, které jsou rozděleny do tří základních skupin.

Podmínky pro činnost knihovny

1. Objem knihovního fondu na 1000 obyvatel
2. % obnovy knižního fondu
3. Objem přírůstků na 1000 obyvatel
4. Počet exemplářů docházejících periodik na 1000 obyvatel
5. Počet internetových stanic na 1000 obyvatel
6. Plocha knihovny pro uživatele v m² na 1000 obyvatel
7. Počet studijních míst na 1000 obyvatel
8. Počet zaměstnanců (úvazků) na 1000 obyvatel
9. Počet zaměstnanců (úvazků) na 1000 registrovaných čtenářů
10. Počet zaměstnanců (úvazků) na 1000 návštěvníků
11. Počet hodin pro veřejnost týdně
12. % výdajů na knihovnu z celkových výdajů zřizovatele (obce nebo města)

Uživatelé, služby

13. % z obsluhované populace – registrovaní čtenáři
14. % z obsluhované populace mládeže do 15 let – registrovaní čtenáři do 15 let
15. Počet návštěv na jednoho obyvatele
16. Počet virtuálních návštěv na obyvatele
17. % návštěvníků internetu z celkového počtu návštěvníků
18. Počet výpůjček na registrovaného čtenáře
19. Obrat knihovního fondu
20. Kulturní akce na 1000 obyvatel
21. Vzdělávací akce (semináře, kurzy apod.) na 1000 obyvatel
22. Internetové služby

Financování, výdaje, efektivita

23. Celkové provozní náklady v přepočtu na jednoho obyvatele
24. Náklady na pořízení knihovního fondu (tradiční dokumenty) v přepočtu na jednoho obyvatele
25. Náklady na nákup licencí na el. informační zdroje v přepočtu na jednoho obyvatele
26. Náklady na pořízení knihovního fondu (tradiční dokumenty) na výpůjčku
27. % čistých provozních nákladů (bez osobních nákladů a nákladů na knihovní fond)
28. % nákladů na pořízení knihovního fondu z celkových provozních nákladů
29. % osobních nákladů z celkových provozních nákladů
30. % získaných dotací, grantů, vlastních příjmů na celkovém rozpočtu knihovny z celkových příjmů na provoz
31. % vlastních příjmů na celkovém rozpočtu knihovny z celkových příjmů na provoz

Pro zjištění úrovně internetových služeb (viz indikátor 22 výše) je používán jednoduchý dotazník, který je koncipován tak, že jeho vyplnění nevyžaduje zvláštní přípravu a není nijak zatěžující, neboť se zpravidla vyplňuje pouze odpovědí typu „ano – ne“.

Má knihovna webovou stránku?

- Je webová stránka přístupná přes WAP?
- Máte na webové stránce přístup do svého on-line katalogu?
- Nabízíte uživatelům na webu vlastní specializované databáze?
- Nabízíte uživatelům licencované el. informační zdroje?
- Kolik přes přístup pouze v knihovně?
- Kolik přes přístup mimo knihovnu?
- Nabízíte virtuální informační službu Ptejte se knihovny?
- Umožňujete komunikaci s uživateli emailem?
- Umožňujete komunikaci s uživateli pomocí SMS?
- Umožňujete nahlížení do uživatelského konta?
- Umožňujete uživatelům objednávání přes webové rozhraní?
- Umožňujete uživatelům prolongace přes webové rozhraní?
- Umožňujete uživatelům rezervace přes webové rozhraní?
- Zasíláte uživatelům emailem aktuality o službách a aktivitách knihovny?

Výkonové indikátory, které jsou určeny pro vzájemné srovnávání, jsou ve specializované databázi propočteny ze statistických dat. Tuto databázi na základě zadání Národní knihovny ČR vytvořil a provozuje NIPOS⁶. Aby vzájemné srovnávání knihoven bylo co nejobektivnější, jsou účastnické knihovny rozděleny do několika velikostních kategorií podle počtu obyvatel obce či města, ve kterém sídlí. Kategorizace knihoven v podstatě kopíruje tu, která je používána ve standardu VKIS⁷, ale k základnímu členění jsou přiřazeny dvě speciální kategorie pro krajské knihovny:

- 501–1 000 obyvatel
- 1 001–3 000 obyvatel
- 3 001–5 000 obyvatel
- 5 001–10 000 obyvatel
- 10 001–20 000 obyvatel
- 20 001–40 000 obyvatel
- více než 40 000 obyvatel
- Krajská knihovna s městskou funkcí (v krajském městě neexistuje samostatná městská knihovna)
- Krajská knihovna bez městské funkce (v krajském městě působí samostatná městská knihovna)

JAK SE PROVÁDÍ VZÁJEMNÉ SROVNÁVÁNÍ A ANALÝZY

Pro ilustraci charakterizujeme proces vzájemného porovnávání. Účastník projektu má k dispozici seznam všech knihoven zúčastněných v projektu s údajem o počtu obyvatel obce, v níž knihovny působí. Podle tohoto kritéria si může vybrat vhodnou knihovnu ke srovnávání. Takovou, která odpovídá velikostí obsluhované populace i funkcemi, jež vykonává. V databázi zadá zvolené knihovny, vždy je možno pro porovnání vybrat jednu dvojici. Po provedení příkazu ke komparaci se zobrazí tabulka, která uvádí následující skupiny údajů:

- ▶ indikátory dvou srovnávaných knihoven;
- ▶ hodnoty minimálního a maximálního indikátoru dosaženého ve sledované velikostní kategorii knihoven;
- ▶ průměrnou hodnotu indikátoru v rámci sledované velikostní kategorie knihoven;
- ▶ celostátní průměrnou hodnotu indikátoru, která je zjištěna z celkového počtu knihoven, které odevzdaly kvalitně vyplněný statistický výkaz.

Zobrazené údaje ukazují, ve kterých oblastech činnosti se srovnávané knihovny odlišují. Současně lze ověřit, jak se parametry obou knihoven blíží minimálním, průměrným či maximálním hodnotám dosahovaným v rámci příslušné velikostní kategorie knihoven. Pro kontrolu lze provést porovnání i s celostátně propočítaným průměrem. Hodnota celostátního průměru je pouze orientační, protože její výpočet je proveden z údajů uložených v běžné statistické databázi, aniž by všechny údaje prošly kontrolou na správnost. To může způsobit, že celostátní průměr nemusí být vždy přesnou a ověřenou hodnotou. Pro některé indikátory také nelze propočíst celostátní průměr, protože některé údaje nejsou předmětem sběru statistických dat a jsou pouze individuálně zjišťovány pro potřebu benchmarkingu.

PŘÍKLAD SROVNÁNÍ DVOU KNIHOVEN

Obr. č. 1. TABULKOVÉ SROVNÁNÍ

Indikátor	1. knihovna	2. knihovna	Minimum	Průměr	Maximum	Celostátní průměr
Objem knihovního fondu na 1000 obyv.	6 757	3 785	3 785	5 717	9 876	4 679
% obnovy knižního fondu	3,1	4,7	2,2	3,5	4,8	3,8
Objem přírůstků na 1000 obyv.	208	178	117	195	312	174
Počet periodik na 1000 obyv.	18	12	6	12	18	7
Počet internetových stanic na 1000 obyv.	0,65	1,54	0,41	1,06	1,74	0,63
Plocha knihovny pro uživatele v m ² na 1000 obyv.	67	40	20	50	84	35
Počet studijních míst na 1000 obyv.	4,1	6,4	2,5	4,8	10,1	2,7
Počet zaměstnanců na 1000 obyv.	0,87	0,45	0,41	0,58	0,87	0,41
Počet zaměstnanců na 1000 registrovaných čtenářů	2,9	2,5	1,8	3,2	4,6	3,3
Počet zaměstnanců na 1000 návštěvníků	0,18	0,14	0,13	0,23	0,37	0,27
Počet hodin pro veřejnost týdně	36	34	20	31	45	27
% výdajů na knihovnu z celkových výdajů zřizovatele	1,39	1,06	0,74	1,08	2,16	

Srovnávací tabulku se všemi údaji je možno si zkopírovat do počítače ve formátu Excel a dále s ní pracovat, archivovat ji či využít pro dodatečné analýzy. Proto, aby byla usnadněna interpretace dosažených výsledků a zlepšila se názornost jejich prezentace, je pro vzájemné porovnávání používána také metoda „známkování“. Dosažené hodnoty u jedné velikostní kategorie knihoven jsou v intervalu od minima do maxima rozděleny na pět stejných skupin hodnot, z nichž každá je „označována“ škálou od 1 do 5. Tato škála byla zvolena proto, že její význam má každý zakódován z doby, kdy chodil do školy. Každý velmi dobře vnímá, co je v tomto kontextu výborný, nedostatečný či průměrný výkon. U většiny indikátorů jsou tedy nejnižší hodnoty ohodnoceny známkou 5 a nejvyšší známkou 1. U několika indikátorů je ale známkování provedeno obráceně, tzn. nejvyšší dosažená hodnota je oceněna známkou 5 a naopak minimální hodnota známkou 1. To platí například u indikátoru počtu zaměstnanců či u osobních výdajů, tj. nižší počet zaměstnanců, nižší mzdové výdaje jsou hodnoceny pozitivně.

Obr. č. 2. SROVNÁNÍ POMOCÍ ZNÁMKOVÁNÍ

	Známka 5		Známka 4		Známka 3		Známka 2		Známka 1	
	Objem knihovního fondu na 1000 obyvatel	3 785	5 004	5 005	6 222	6 223	7 440	7 441	8 658	8 659
% obnovy knižního fondu	2,2	2,7	2,8	3,3	3,4	3,8	3,9	4,3	4,4	4,8
Objem přírůstků na 1000 obyvatel	117	156	157	195	196	234	235	273	274	312
Počet exemplářů docházejících periodik na 1000 obyvatel	6	8	9	11	12	13	14	16	17	18
Počet internetových stanic na 1000 obyvatel	0,41	0,68	0,69	0,94	0,95	1,21	1,22	1,47	1,48	1,74
Plocha knihovny pro uživatele v m ² na 1000 obyvatel	20	33	34	46	47	58	59	71	72	84
Počet studijních míst na 1000 obyvatel	2,5	4	5	5,6	5,7	7,1	7,2	8,6	8,7	10,1
Počet zaměstnanců (úvazků) na 1000 obyvatel	0,79	0,87	0,7	0,78	0,6	0,69	0,52	0,59	0,41	0,5

Metoda známkování také umožňuje získané hodnoty převést do grafu, který velmi názorně prezentuje zjištěné rozdíly. Následující graf ukazuje porovnání dvou knihoven. Dosažené hodnoty známek na první pohled ukazují slabé a silné stránky obou knihoven i oblasti, kde se pohybují na průměrné úrovni.

Obr. č. 3. POROVNÁNÍ DVOU KNIHOVEN V GRAFU

Proces benchmarkingu je založen především na porovnávání kvantitativních (statistických) údajů, které různým způsobem dokládají výkony a činnosti knihovny. Kvantitativní údaje jsou dobrým východiskem pro vzájemné srovnávání, ale z vlastní zkušenosti víme, že jejich vypovídací možnosti mají svá omezení, protože v řadě případů nejsou schopny odlišit rozdílnost funkcí, které jednotlivé knihovny vykonávají a v jakém společenském či územním kontextu působí. Z tohoto důvodu jsou od knihoven získávány další údaje, které blíže osvětlují jejich konkrétní činnost. Pro tento účel knihovny zúčastněné v projektu vyplňují stručný dotazník, který zahrnuje následující body:

- ▶ Zda knihovna vykonává regionální funkce
- ▶ Zda provozuje vlastní hudební oddělení
- ▶ Zda půjčuje zvukové dokumenty
- ▶ Kolik má poboček
- ▶ Charakteristika obsluhované populace – rozsah, spádovost obce a zvláštnosti, které ovlivňují nebo mohou ovlivňovat strukturu uživatelů knihovny.
- ▶ Vzdělávací zařízení v místě – počet základních, středních a vysokých škol a jiných vzdělávacích zařízení.

- **Bližší charakteristika provozní doby** – rozpis provozní doby jednotlivých pracovišť služeb včetně poboček.
- **Umístění knihovny** – rozlišuje se umístění v samostatném účelovém objektu, v objektu s jinou institucí, uvádí se informace o dislokovaných pracovištích, dislokace v rámci obce, města – obchodní zóna, mimo centrum apod., pokud to ovlivňuje využití knihovny.
- **Financování** – výše registračního poplatku, zda knihovna provozuje nějaké výdělečné činnosti, získání zvláštních dotací, velké dary apod.
- **Další funkce knihovny** – uvádí se funkce, které knihovna vykonává nad rámec běžných aktivit knihovny, např. provoz informačního centra obce, provoz kina, kulturního střediska apod.
- **Zvláštnosti a specifika konkrétního roku**, které mohly ovlivnit výsledné hodnoty, např. delší uzavření knihovny kvůli rekonstrukci, velké akce a další.

Výše uvedené údaje nejsou předmětem srovnávání, ale slouží vždy k dokreslení situace jednotlivé knihovny. Každý účastník projektu se může v procesu srovnávání a analýzy podívat na tyto doplňující údaje a představit si tak určitý kontext, ve kterém srovnávané knihovny pracují.

ZÁVĚREM

Účast v projektu již přináší své výsledky. Některé knihovny připravují, nebo již provedly dílčí změny – rozšířily provozní dobu, změnily proporce výdajů na nákup knihovního fondu, využívají zjištěné informace pro vyjednávání se svým zřizovatelem o rozpočtu knihovny či navrhují rozšíření prostor. Benchmarking není samospasitelnou metodou, která může vyřešit problémy každé knihovny. Samotná identifikace nedostatků neznamena jejich změnu. Pokud má být benchmarking užitečný, je nezbytné, aby ho vedení knihovny i její pracovníci jako něco užitečného vnímali. Výsledky srovnávání by měly podněcovat ke změnám v činnosti knihovny, což je složitý proces, který někdy nemusí přinést jednoznačné výsledky. Změna některých parametrů není v moci samotné knihovny, ale je závislá na strategických rozhodnutích, které jsou především v kompetenci zřizovatele. Je ale úkolem knihovny, aby byla schopna formulovat potřeby pro svůj rozvoj a podložila je věcnými argumenty, protože vždy platí, že „štěstí přeje připraveným“. Do benchmarkingu je v současné době zapojeno více než 90 veřejných knihoven různých velikostí, které mohou pro srovnávání a analýzy využívat data za období let 2006 a 2007. K tomu, aby se každé knihovně podařilo nalézt inspirativní partnery či aby získané údaje měly dobrou vypovídací schopnost, je důležité zapojit do projektu co nejvíce knihoven různých velikostí. Účast v něm nebude nikdy masovou záležitostí, ale přesto existuje ještě velký potenciál pro zvýšení počtu účastníků. Zájemci se mohou ohlásit na adrese vit.richter@nkp.cz.

ODKAZY:

- 1 SPENDOLINI, Michael J. *The benchmarking book*. 2nd edition. New York: McGraw-Hill, 2000. 248 s. ISBN 0814405509.
- 2 Benchmarking ve veřejné správě / kolektiv autorů. 2., upr. a dopl. vyd. Praha: Ministerstvo vnitra ČR, Odbor modernizace veřejné správy, 2006. 112 s. ISBN 80-239-3933-5. Dostupný z [www: <http://www.benchmarking.vcvscr.cz>](http://www.benchmarking.vcvscr.cz).
- 3 Viz blíže: DUDDEN, Rosalind Farnam. *Using benchmarking, needs assessment, quality improvement, outcome measurement, and library standards*. A How-To-Do-It Manual with CD-ROM. New York: Neal-Schuman Publisher, 2007. 464 s., CD-ROM. ISBN 978-1-55570-604-3. *Research Library International Benchmarks*. New York: Primary Research Group, 2008. 202 s. ISBN 1-57440-101-3.
- 4 *Der Bibliotheksindex* [online]. Berlín: Deutscher Bibliotheksverband, 2008 [cit. 2008-11-06]. Němčina. Dostupný z [www: <http://www.bix-bibliotheksindex.de/index.php>](http://www.bix-bibliotheksindex.de/index.php).
- 5 Projekt „Benchmarking knihoven“ [online]. Národní knihovna ČR, [2006], 29. 9. 2008 [cit. 2008-09-21]. Dostupný z [www: <http://knihovnam.nkp.cz/sekce.php3?page=02_Odb/Benchmarking.htm>](http://knihovnam.nkp.cz/sekce.php3?page=02_Odb/Benchmarking.htm).
- 6 NIPOS – Národní informační a poradenské středisko pro kulturu. Příspěvková organizace ministerstva kultury, která (mimo jiné) zpracovává statistiku rezortu kultury, blíže viz <http://www.nipos-mk.cz/>.
- 7 *Metodický pokyn Ministerstva kultury k vymezení standardu veřejných knihovnických a informačních služeb poskytovaných knihovnami zřizovanými a/nebo provozovanými obcemi a kraji na území České republiky*. Praha: Národní knihovna ČR, 2005. 6 s. Dostupný z [www: <http://knihovnam.nkp.cz/sekce.php3?page=03_LegPod/MetodVKIS.htm>](http://knihovnam.nkp.cz/sekce.php3?page=03_LegPod/MetodVKIS.htm).

Virtuální knihovna v Second Life

Second Life je 3D virtuální svět, který se permanentně mění a roste. Stovky nových obyvatel se připojují každý den a vytvářejí nové bytosti, které zkoumají svět a potkávají nové lidi a také objevují způsoby, jak si užít zábavy. Některé instituce a lidé se rozhodli zakoupit si virtuální půdu, která jim umožňuje začít nové podnikání, prezentovat svou činnost, navazovat kontakty a dát o sobě znát ve virtuálním světě.

Pro česky mluvící uživatele internetu byl první softwarovou společností v České republice beVirtual, s.r.o., vytvořen portál sloužící jako komunikační a informační médium. Podařilo se rovněž vytvořit první československé virtuální město, které nese název BOHEMIA a jeho oficiálním jazykem je čeština a slovenština. Je možno takto komunikovat s prodáváči v obchodech, se zaměstnanci různých firem a institucí, a také s pracovníky informačního centra apod.¹

Autorem nápadu vytvořit virtuální knihovnu v *Second Life* byl kolega ing. Vladimír Pisečný, který velmi prozíravě shledal tuto cestu jako prostředek ke zviditelnění našeho města a využití **služeb Regionální knihovny v Karviné** v celosvětovém měřítku. Po vyřešení všech formálních předpokladů (zakoupení pozemku, postavení virtuální knihovny, její registrace apod.) byla činnost virtuální RKK zahájena k 1. 7. 2008. Nyní tuto aktivitu spravuje a poradenskou službu koordinuje ing. R. Rybický, vedoucí Střediska výpočetní techniky RKK.

A co naše virtuální knihovna nabízí?

- podrobné stránky [www](http://www.rkka.cz);
- on-line katalog knihovního fondu;
- informační portál INFOSERVIS – přehled o karvinských firmách, podnikatelích a službách;
- elektronický obchod antikvariátu, který spravujeme v rámci RKK;

- rešerše zpracované z vybraných časopisů;
- metavyhledavač pro meziknihovní výpůjční službu;
- plné texty časopisu SOVA (29 čísel), který od roku 2002 vydává RKK;
- informační panel s nabídkou pořádaných aktivit knihovny a města.

Jaké jsou dosavadní zkušenosti

- Nárůst virtuálních uživatelů za 4 měsíce o 2012 návštěvníků.
- Vklínění nových informačních trendů do práce knihoven – značné propagační a komunikační možnosti.
- Oslovení mladší a střední generace pomocí games (her).
- Větší návštěvnost webových stránek.
- Větší zájem o knihy z e-antikvariátu (návštěvník z Prahy si cestou *Second Life* objednal zakoupení většího množství knih z antikvariátu RKK).
- Zavedení poradenské služby, kde 8 zaměstnanců ze služeb RKK komunikuje denně v rozmezí od 9.00–11.00 a 12.00–16.00 hod. a v sobotu od 9.00–12.00 hod. s návštěvníky *Second Life*.

Second Life je jedinečná příležitost prezentace knihovny ve virtuálním světě. V tomto prostředí je zaregistrováno přes 12 milionů uživatelů a denní návštěvnost je v průměru 35 000 návštěvníků.

Naším záměrem je formou hry a zábavy dovést návštěvníky knihovny, někdy zcela bezděčně, také k jiným cenným zdrojům informací a poznání.

Na stránkách www.secondlife.cz v menu MĚSTO BOHEMIA, podmenu *Partneři města Bohemia* se o naši knihovně píše: „*Virtuální knihovna nejenže představuje reálné služby knihovny v Karviné, ale je zároveň i příjemnou a relaxační zábavou s knihou v ruce pro všechny unavené avatary (uživatelé ve virtuálním světě).*“

To vše je možné si ověřit a další informace získat na adrese <http://www.rkka.cz/2004cz.php>.

HALINA MOLINOVÁ > hmolin@rkka.cz

¹ <http://www.secondlife.cz>

Zajímavá historie Parlamentní knihovny České republiky

3.

V současné době je Parlamentní knihovna organizačním útvarům Kanceláře Poslanecké sněmovny a podle jejího Organizačního řádu má postavení samostatného odboru, který je řízen přímo vedoucím Kanceláře (kancléřem). Podle dohody mezi Kanceláři Poslanecké sněmovny a Kanceláři Senátu poskytuje Parlamentní knihovna své služby oběma komorám Parlamentu České republiky. Poradním a iniciativním orgánem knihovny je Rada Parlamentní knihovny složená z poslanců, senátorů a externích odborníků. Tyto poslance a senátory jmenuje na žádost ředitele knihovny předsedové politických klubů Poslanecké sněmovny, resp. předseda Senátu. Externí odborníky schvaluje na návrh ředitele knihovny vedoucí Kanceláře Poslanecké sněmovny. Rada Parlamentní knihovny se vyjadřuje ke všem významnějším projektům a inovacím knihovny, v poslední době zejména k projektům digitalizace historických i novodobých knihovních fondů a parlamentních materiálů. Podle statistik mělo tento důležitý orgán, vyjadřující těsné propojení a vztah mezi knihovnou a zákonodárci, v roce 2008 v Evropě jen 40 procent všech parlamentních knihoven.

Profilem svých fondů, vyvíjenou činností a zaměřením poskytovaných služeb má knihovna charakter odborné a vědecké knihovny. Ve svém oboru je výlučná i složením literatury, kterou čtenáři vyhledávají. Během své stopadesátileté nepřetržité existence nashromáždila na 200 000 svazků z oborů právních a politických věd, moderních dějin, filosofie, sociologie, ekonomie, kultury a dalších humanitních směrů v časovém rozpětí od 15. století do současnosti. Nové publikace získává koupí, darem, výměnou a také pomocí dvou právních instrumentů, jimiž jsou nabídková povinnost nakladatelů zakotvená v zákoně o neperiodických publikacích a povinný výtisk periodik vyplývající z tiskového zákona. Obsáhlostí fondů patří mezi středně velké parlamentní knihovny. Pro srovnání – podle statistik mělo v roce 2008

v Evropě méně než 100 000 svazků 17, mezi 100 000 a 500 000 svazky 14 a více než půl milionu svazků 12 parlamentních knihoven. Jádrem jejího knihovního fondu je kompletní sbírka zákonů od 2. poloviny 19. století do současnosti, hlavně ale originály stenografických záznamů zasedání říšského sněmu a zemských sněmů Habsburské monarchie v tomto složení:

- Říšská rada – Poslanecká sněmovna 1861 až 1917 a Panská sněmovna 1861–1918;
- Uherský sněm – Poslanecká sněmovna 1865 až 1915 a Panská sněmovna 1865–1915;
- Zemské sněmy – Bosna a Hercegovina 1910, Bukovina 1863–1909, Dalmácie 1864–1912, Halič 1863–1913, Korutany 1863–1914, Krájevina (Lublaň) 1863–1910, Přímoří (Gorica) 1863–1912, Morava 1861–1914, Dolní Rakousy 1863–1913, Horní Rakousy 1863–1914, Solnohradsko 1863–1913, Štýrsko 1863–1914, Terst 1864–1902, Tyroly 1863–1914, Vorarlberg 1878–1913, Český zemský sněm 1526 až 1611, 1861–1913.

Ve výběru jsou zde také parlamentária a zákony z osmnácti zahraničních parlamentů. Parlamentní knihovna je zároveň deponitní knihovnou OSN a uchovává vybrané publikace některých dalších významných mezinárodních organizací, například Meziparlamentní unie. Mezi právníckými knihovnami je jedinou legislativní knihovnou v republice. Historicky nejcennější část knihovního fondu pak byla dokonce v roce 2000 prohlášena ministerstvem kultury podle zákona o památkové péči za kulturní památku.

Téměř celou dobu svého trvání měla knihovna charakter a statut knihovny administrativní, která poskytovala své služby výhradně zákonodárcům, zaměstnancům zákonodárných sborů, dalším ústavním činitelům, vládě, ministerstvům a jiným ústředním orgánům státní správy. Tento stav změnil až zákon číslo 257/2001 Sb., o knihovnách a podmínkách provozování knihovních a informačních služeb (knihovní zákon). Knihovna se podle něho zaregistrovala na mi-

nisterstvu kultury, a tím vznikla povinnost poskytovat knihovnické a informační služby i široké veřejnosti. Pro srovnání lze uvést, že v roce 2008 bylo v Evropě veřejně přístupných pouze 39 procent, částečně veřejnosti přístupných (to znamená na doporučení zákonodárce nebo se zvláštním souhlasem ředitele knihovny) 28 procent a veřejnosti zcela nepřístupných 33 procent všech parlamentních knihoven.

V souladu s hlavním posláním knihovny se její uživatelé dělí na interní a externí. Interními uživateli jsou poslanci a senátoři, zaměstnanci obou parlamentních komor a asistenti zákonodárců. Externími uživateli jsou ústavní činitelé, nejsou-li interními uživateli, členové kolegia Nejvyššího kontrolního úřadu a členové Bankovní rady České národní banky, zaměstnanci ústředních správních úřadů, Kanceláře prezidenta republiky, Nejvyššího kontrolního úřadu, Ústavního soudu, soudů a vědeckých pracovišť, členové zastupitelstev vyšších územně samosprávných celků, vysokoškolští pedagogové, studenti a veřejnost, včetně účastníků meziknihovní výpůjční služby. Jediný rozdíl mezi nimi spočívá v tom, že valná většina externích uživatelů se musí při vstupu do budovy podrobit prohlídce vyplývající ze směrnic pro zajišťování ochrany objektů Poslanecké sněmovny a dokumenty z knihovních fondů jsou jim zpřístupněny pouze prezenčně.

Parlamentní knihovna má celkem patnáct zaměstnanců a člení se na dvě oddělení.

Podle statutu knihovny oddělení knihovnicko-informačních služeb:

- zajišťuje služby Poslanecké sněmovně a Senátu především svými sbírkami, výpůjčkami, speciálními informacemi, bibliografickou, rešeršní a odbornou překladatelskou činností;
- spravuje knihovnu, jejíž součástí jsou veřejně přístupné studovny – legislativní a všeobecná a čítárna novin a časopisů;
- uveřejňuje seznamy přírůstků knihovního fondu, vydává informační listy, bibliografické soupisy a přehledy zákonodárné činnosti Parlamentu České republiky;
- poskytuje referenční a adresné informační služby specializované podle odborného zaměření výborů a orgánů sněmovny;

- poskytuje konzultační školení a poradenskou službu o dostupnosti a využívání interních a externích informačních pramenů na tradičních i elektronických nosičích;
- udržuje a rozvíjí styky se zahraničními parlamentními knihovnami a s mezinárodními knihovnickými organizacemi.

V oddělení pracuje osm oborově zaměřených informačních specialistů, jejichž odborná orientace se kryje s věcnou náplní a obsahem práce jednotlivých parlamentních výborů a komisí (ústavní právo a legislativa, ekonomie, finance, zahraniční politika, obrana a bezpečnost, životní prostředí, sociální politika, školství, věda, kultura a podobně). Jejich hlavním úkolem je poskytnout svým výborům i jednotlivým zákonodárcům požadovanou informaci díky své hlubší specializaci co možná nejrychleji a neefektivněji. Děje se tak již zmíněnou velice oblíbenou a často využívanou službou typu SDI (selective dissemination of information) – individuální adresnou informační službou. V jejím rámci informační specialisté knihovny sledují v tradičních (tištěné knihy, noviny, časopisy) i elektronických médiích (odborné databáze, internet, publicistické pořady rozhlasu a televize) pro desítky poslanců, senátorů a dalších zájemců kolem jedné stovky konkrétních témat (jejich počet se v závislosti na aktuální společensko-politické situaci neustále mění) a v domluvených intervalech (jednou denně, týdně, měsíčně) jim informaci o požadovaném problému v elektronické formě předávají. Informační potřeby svých uživatelů zjišťuje knihovna osobní komunikací, ale hlavně nevtíravou, ale často opakovanou nabídkou svých informačních možností, pramenů a služeb. Základním vodítkem je legislativní plán parlamentu a aktuální celospolečenské, politické, ekonomické, kulturní a jiné kauzy, kterými je parlament nucen se zabývat.

Oddělení tvorby a ochrany fondu a správy knihovního systému:

- zajišťuje veškeré nákupy informačních zdrojů, jejich přesnou evidenci a jmennou i systematickou katalogizaci;
- spravuje deponitáře knihovny a zabezpečením vhodných technických i klimatických podmínek pečuje o dobrý stav knihovního fondu;

- zajišťuje správu automatizovaného knihovního systému, vytváří elektronický katalog knihovního fondu a ve spolupráci s odborem informatiky ho vystavuje v počítačové síti sněmovny a na internetu;
- ve spolupráci s odborem informatiky zabezpečuje správu věcného obsahu počítačové sítě a zajišťuje digitalizaci stávajících i historických parlamentních dokumentů a jejich zpřístupnění interním uživatelům i široké veřejnosti v podobě databázi *Společná česko-slovenská digitální parlamentní knihovna a Digitální knihovna České sněmy*.

Těžištěm práce sedmi odborných pracovníků tohoto oddělení jsou základní knihovnické agendy, jako jsou akvizice tištěných i elektronických informačních pramenů a dokumentů, jejich evidence, třídění, katalogizace, uchování a výpůjčky, které jsou nezbytným základem jakékoli efektivní informační činnosti. Samozřejmostí jsou reprografické a skenovací služby, včetně elektronického dodávání dokumentů a služby Current Contents (zasílání obsahu časopisů).

Ke speciálním informačním službám vyplývajícím z mimořádného postavení knihovny patří zejména dvě z nich. Parlamentní knihovna je jako jediná v republice výjimečná tím, že na základě zákona o střetu zájmů vede evidenci a veřejnosti zpřístupňuje čestná prohlášení veřejných funkcionářů – poslanců, členů vlády a vedoucích představitelů vybraných státních institucí. Senátory eviduje a jejich čestná prohlášení zpřístupňuje mandátový a imunitní výbor Senátu. Evidenci žadatelů provádí knihovna osobně, písemně nebo elektronickou poštou.

Po svém zaregistrování a ověření osobních údajů obdrží každý žadatel speciální kód. Po zadání jména a kódu je mu pak z jakéhokoli osobního počítače přes internet zpřístupněn na webových stránkách sněmovny registr čestných prohlášení poslanců a dalších veřejných funkcionářů o jejich jiných vykonávaných činnostech, o majetku nabytém při výkonu funkce, příjmech, darech a závazcích.

Druhou ze speciálních informačních služeb knihovny pro veřejnost je archivace a zpřístupňování výročních zpráv politických stran. Politické strany a hnutí jsou povinny podle zákona o politických stranách předložit každoročně do 1. dubna Poslanecké sněmovně finanční zprávu, která zahrnuje roční finanční výkazy podle zvláštních předpisů, zprávu auditora, přehled o celkových příjmech, darech, hodnotě majetku získaného dědictvím a přehled o členech, jejichž celkový členský příspěvek za rok byl vyšší než 50 000 Kč. Tyto dokumenty jsou však pouze v tištěné podobě, a do knihovny je proto nutné přijít osobně. Veškeré služby Parlamentní knihovny jsou bezplatné.

Současnému trendu přechodu od tradičních knihoven k digitálním, jinak řečeno od tradičních knihovnických služeb k elektronickým informačním službám, se přizpůsobuje i Parlamentní knihovna. Veškeré odborné knihovnické činnosti jsou plně automatizovány, katalogy, elektronické knihy a časopisy, právnícké, legislativní a další odborné referenční i plno-textové databáze, novinky knihovny, přehledy legislativní činnosti parlamentu a mnoho dalších informačních zdrojů zpřístupňuje knihovna svým uživatelům na internetu, v případě placených zdrojů na extranetu. Nejvýznamnějším

krokem v elektronizaci služeb knihovny bylo spuštění dvou projektů – projektu *Digitální knihovna Český parlament*, ze kterého se zapojením slovenské strany stala v roce 2002 *Společná česko-slovenská digitální parlamentní knihovna* a projektu *Digitální knihovna České sněmy*.

Společná česko-slovenská digitální parlamentní knihovna (<http://www.psp.cz/eknih>) je unikátní zdroj, který obsahuje plné texty parlamentních dokumentů mapujících činnost českých a slovenských zákonodárců a zákonodárných sborů od roku 1848 do současnosti. Obsahuje dva základní typy dokumentů:

Těsnopisecké zprávy (stenoprotokoly) – doslovný přepis záznamů všech řečí pronesených v parlamentu (v současné době kompletně od roku 1908 do současnosti a výběrově některé starší od roku 1848).

Parlamentní tisky – dokumenty, které jsou projednávány na schůzích parlamentu (návrhy zákonů, mezinárodní smlouvy, státní rozpočty, interpelace, zprávy, stanoviska vlády, usnesení výborů, pozměňovací návrhy a jiné).

Novější volební období Poslanecké sněmovny jsou navíc doplněna o další dokumenty, jako jsou usnesení Poslanecké sněmovny, usnesení jednotlivých výborů, zprávy výborů, pozvánky na schůze a další. Je třeba mít na paměti jeden důležitý fakt vztahující se k dokumentům v této digitální knihovně. Jde o rozdíl mezi dokumenty digitalizovanými z tištěných předloh a dokumenty digitálními, které již v elektronické podobě vznikly. Dokumenty nyní produkované skýtají řadu předností pro automatické generování různých hypertextových odkazů a pohodlnou navigaci, zatímco do digitalizovaných starších dokumentů je možné tyto vazby doplnit pouze ručně.

Parlamentní tisky posledních pěti volebních období od roku 1993 jsou provázány s relační databází sněmovních tisků. U každého existuje takzvaná historie projednávání sněmovního tisku. Je v ní podrobně popsáno (včetně odkazů k příslušným dokumentům), v jaké etapě legislativního procesu se právě návrh zákona nachází k aktuálnímu datu: kdo a kdy návrh předložil, kdy byl projednáván sněmovnou, jaké jsou pozměňovací návrhy, zda byl, či nebyl schválen, kdy prošel Senátem, kdy byl podepsán prezidentem a premiérem, kdy vstoupil

v platnost a pod jakým číslem byl vydán ve Sbírce zákonů. Těsnopisecké zprávy posledních pěti volebních období jsou provázány s relační databází poslanců, takže je propojeno konkrétní místo v těsnopisecké zprávě s jejich osobními stránkami, a opačně – na stránce každého poslance je odkaz na všechna místa v těsnopiseckých zprávách. Rovněž jsou prolinkovány obsahy schůzí s těsnopiseckými zprávami. Součástí těsnopiseckých zpráv jsou i odkazy na výsledky hlasování.

Nejvíce jsou využívány dokumenty z posledního probíhajícího volebního období. Proto byla v roce 2007 přidána možnost získávat aktuální informace o právě projednávaných dokumentech. Pomocí technologie RSS mají uživatelé přehled o nově zařazených sněmovních tiscích a dokumentech výborů a komisí. Po přihlášení do *Informačního systému Parlamentu* lze sledovat jak změny v projednávání tisků, tak i změny v informacích o poslancích a orgánech Poslanecké sněmovny. Hlavním formátem, který je v digitální knihovně používán, je HTML. Jsou v něm uloženy všechny těsnopisecké zprávy a rovněž i tisky, které se digitalizovaly z tištěných předloh. Sněmovní tisky od třetího volebního období od roku 1998 jsou ve svém původním formátu DOC, případně PDF a XLS. U těsnopiseckých zpráv jsou od ledna 2006 také zařazeny i zvukové záznamy z jednání Poslanecké sněmovny ve formátu MP3.

Digitální knihovna je rozdělena podle jednotlivých volebních období, která jsou dále dělena podle typu dokumentů. Základním pravidlem pro úspěšné vyhledávání je, předem si stanovit, jaký typ dokumentu hledáme a z jakého časového, respektive volebního období pochází. Vyhledávat je možné v plných textech dokumentů nebo procházením jednotlivých volebních období, vyhledávání podle tématu probíhá prostřednictvím věcných rejstříků. Součástí digitální knihovny jsou následující rejstříky:

- *časový* – rozděluje těsnopisecké zprávy podle jednotlivých let a potom podle dní;
- *jmenný* – všichni poslanci ze jmenných rejstříků od roku 1918 byli převedeni do databáze, která umožňuje zjistit, od kdy do kdy a ve kterých volebních obdobích byla daná osoba poslancem a jaké funkce v zákonodárném sboru zastávala;

- *věcný* – rejstříky posledních pěti volebních období od roku 1993 jsou hypertextově propojeny s plnými texty dokumentů (starší rejstříky jsou zatím pouze digitální podobou tištěné předlohy a jejich použití proto není tolik uživatelsky přívětivé).

Významným usnadněním vyhledávání je možnost hledání důvodové zprávy k zákonu, který byl schválen nebo publikován ve Sbírce zákonů, což je jeden z nejčastějších požadavků uživatelů. Díky převedení údajů do databáze stačí pouze zadat číslo zákona do příslušného formuláře a dostaneme se k danému sněmovnímu tisku (návrhu zákona) a jeho důvodové zprávě.

Jako velmi užitečná pomůcka při vyhledávání slouží i vícejazyčný polytematický tezaurus Eurovoc. Lze jej použít dvěma způsoby:

- jako nástroj pro rozšíření dotazu při vyhledávání v plných textech dokumentů;
- pro tematické vyhledávání v databázi sněmovních tisků.

Doposud byly intelektuálně indexovány sněmovní tisky od druhého volebního období Poslanecké sněmovny, to je od roku 1996 do současnosti. Tezaurus Eurovoc je kompatibilní s databázemi mnoha institucí v rámci Evropské unie, především knihoven a dokumentačních středisek národních parlamentů, státních i soukromých organizací v členských i nečlenských zemích Evropské unie a v informačních centrech zaměřených na problematiku Evropské unie. Právě informační specialisté Parlamentní knihovny patřili k průkopníkům, kteří v 90. letech minulého století ve spolupráci s Komisí Evropské unie a Úřadem pro úřední tisky Evropských společenství Eurovoc přeložili a zavedli český překlad tezauru k aktivnímu využití nejen v rámci informačního systému Poslanecké sněmovny, ale i v mnoha dalších knihovnách a informačních institucích České republiky. Tezaurus je pravidelně aktualizován a vytvářen ve všech oficiálních jazycích Evropské unie. V současné době je česká verze tezauru spravována přímo Skupinou pro správu Eurovocu Úřadu pro úřední tisky Evropských společenství. V Parlamentní knihovně je tezaurus používán při věcném zpracování dokumentů. Do knihovního systému je implementován ve čtyřech jazykových verzích (v češtině, anglič-

tině, francouzštině a němčině), což usnadňuje tematické vyhledávání uživatelům ze zahraničí. Dále je využíván pro potřeby věcného zpracování petic zaslaných občany Poslanecké sněmovně a, jak už bylo uvedeno, při plnotextovém vyhledávání v parlamentních dokumentech – sněmovních tiscích a těsnopiseckých zprávách.

Projekt Digitální knihovna České sněmy (<http://www.psp.cz/eknih/snemy>) je prodloužením projektu Společné česko-slovenské digitální parlamentní knihovny do hluboké minulosti českého parlamentarismu. V konečné podobě zde budou umístěny v elektronické podobě všechny základní dokumenty sněmovní, ústavní a státoprávní povahy z těchto historických období:

- počátky českého sněmovnictví a jeho vývoj od 11. do začátku 15. století;
- České sněmy v době husitské do poloviny 15. století;
- České sněmy v období stavovské monarchie do počátku 17. století;
- České sněmy v období habsburského absolutismu do roku 1848.

Texty jsou v digitální knihovně zveřejňovány v češtině, němčině či latině – na komfort překladů do češtiny a přepisů do současného jazyka už nemá knihovna potřebné kapacity. Vzhledem k tomu, že OCR programy přečtou texty psané a tištěné starým švabachem nebo kurentem jen s velkými obtížemi, jsou některé dokumenty vystaveny nejen ve formátu HTML, ale i jako digitální obrázky.

Mezi výjimečné tituly, které se již dočkaly své digitalizace, patří kupříkladu i jediný rukopis ve vlastnictví Parlamentní knihovny Práva saszka (<http://www.psp.cz/kps/knih/prawa/prawa.htm>), který je sestaven z několika dobových právních knih a řadí se mezi nejstarší a nejuplněnější české překlady německých pramenů saského (magdeburského) městského práva. Rukopis byl pořízen městským písařem Jakubem Koženým z Krbova v letech 1469–1470 v Litoměřicích a patřil mezi nejdůležitější právní knihy své doby. Zde obsaženými zemskými a lenními zákony se neřídily jen Litoměřice a další města Koruny české, ale ve své době i celá Lužice a Slezsko.

Oběma digitalizačním projektům se dostalo velkého uznání jak na domácí půdě, tak i v zahraničí. Velice ceněn je zejména jejich široký

historický záběr a mezinárodní rozměr, díky nimž zatím nenacházejí v zahraničí konkurenci. V České republice a na Slovensku jsou jedinými veřejně přes internet přístupnými prameny ke studiu originálních dokumentů ilustrujících dějiny parlamentarismu a státu a práva obou zemí, o kterých se přednáší na univerzitách a běžně jsou citovány v přednáškách na konferencích nebo ve vědeckých monografiích a statích v odborných časopisech. V zahraničí je Společná česko-slovenská digitální parlamentní knihovna dávana za příklad následováníhodné mezinárodní spolupráce parlamentů zemí, které sdílely v minulosti své dějiny s jinými zeměmi a jejichž jazyky nejsou překážkou vzájemného dorozumění. O zkušenosti ze spolupráce české a slovenské parlamentní knihovny na tomto poli se tak na mnoha mezinárodních konferencích a seminářích, nebo přímo i na školeních v knihovnách samotných, zajímaly například parlamenty severovýchodní Evropy, španělsky mluvících zemí Latinské Ameriky, arabské země severní Afriky a další.

Prvního mezinárodního ocenění se tomuto projektu ještě jako Digitální knihovně Český parlament dostalo na mezinárodním semináři Evropského centra pro parlamentní výzkum a dokumentaci (European Centre for Parliamentary Research and Documentation), který pod názvem *Digitální parlamentní knihovna* proběhl v roce 1998 v Praze. Jako jeden z nejlepších projektů digitalizace parlamentních textů ve smyslu komplexního propojení historie a současnosti v celoevropském kontextu byla tato digitální knihovna vyhodnocena i na dalším semináři Evropského centra pro parlamentní výzkum a dokumentaci v roce 2000 v Londýně. V témže roce získala tato knihovna na mezinárodní konferenci *Internet ve státní správě a samosprávě* v Hradci Králové prestižní ocenění *Český zavináč* za vynikající projekt, který významně přispěl k rozvoji informační společnosti, zejména s přihlédnutím k potřebám státní správy a samosprávy. Na stejnojmenné konferenci v roce 2003 získala tentokrát již Společná česko-slovenská digitální parlamentní knihovna opět tuto cenu za mimořádný počín v rozvoji informační společnosti v České republice a na Slovensku v širším evropském kontextu. Projekt Digitální knihovna

Foto archiv knihovny

České sněmy se dočkal svého ocenění na dalším semináři Evropského centra pro parlamentní výzkum a dokumentaci pod názvem *Parlamentní knihovny, výzkumné a archivní služby Evropy* v roce 2008 ve Vídni, z něhož vzešel návrh, aby se do budoucna stal základem projektu Středoevropské digitální historické parlamentní knihovny, na kterém by se kromě České republiky podílely ještě Rakousko, Maďarsko, Polsko a Slovinsko.

Kromě již zmíněného Evropského centra pro parlamentní výzkum a dokumentaci se sídlem v Bruselu a Štrasburku, kterého je ředitel Parlamentní knihovny za Kancelář Poslanecké sněmovny dlouholetým korespondentem, se knihovna aktivně účastní i činnosti Mezinárodní federace knihovnických asociací IFLA (International Federation of Library Associations). Tu, jak již bylo uvedeno, v roce 1927 spoluzakládal i ředitel knihovny Národního shromáždění dr. Zdeněk Václav Tobolka. Na tradici úspěšné mezinárodní spolupráce knihovny Národního shromáždění, která byla za 2. světové války a pak i v období komunistického režimu přerušena, navázala Parlamentní knihovna již v roce 1990. Jejím vyvrcholením a zároveň i velkým oceněním práce knihovny bylo jednomyslné rozhodnutí sekce parlamentních knihoven IFLA na zasedání v Bostonu v roce 2001, že 19. celosvětová konference parlamentních knihoven se před 69. světovým informačním a knihovnickým kongresem v roce 2003 v Ber-

lině bude konat v Praze. Toto celosvětové setkání parlamentních knihoven pod názvem *Parlamentní knihovnické, výzkumné a informační služby ve střední Evropě* proběhlo na půdě Poslanecké sněmovny a Senátu Parlamentu České republiky ve dnech 29.–31. července 2003 a zúčastnilo se ho 100 reprezentantů parlamentních knihoven a výzkumných služeb ze všech světadílů. Hlavním přínosem konference byla příležitost posoudit úroveň a kvalitu parlamentních informačních služeb České republiky, Maďarska, Polska a Slovenska z pohledu parlamentních knihovníků a informačních pracovníků z celého světa a na mezinárodní úrovni důstojně představit nejenom český parlament, ale i Prahu a Českou republiku, což se podle ohlasu, který konference mezi účastníky vzbudila, podařilo.

Na domácím poli se Parlamentní knihovna aktivní účastí svých pracovníků na půdě Svazu knihovníků a informačních pracovníků České republiky snaží přispívat k rozvoji našeho knihovnictví, zejména jeho legislativního rámce a základu. Sama organizuje nebo spoluorganizuje odborné semináře, například o pořádání znalostí nebo tezauru Eurovoc, a v hlavním kuloáru Poslanecké sněmovny výstavy ze svých bohatých historických sbírek, například *Libri iuridici*, *libri historici* nebo *Lev a orlice a Historia magistra*. V knihovně probíhá každoročně velké množství individuálních i kolektivních prohlídek, přednášek a stáží, které jsou určeny pracovníkům zahraničních parlamentů, zejména z nově se konstituujících parlamentních demokracií a posluchačům českých i zahraničních vysokých škol, včetně – ve spolupráci s Karlovou univerzitou – například pravidelných stáží studentů a profesorů ze Spojených států amerických. Všechny tyto akce a jejich účastníci jsou zveřejňováni v pamětní knize Parlamentní knihovny.

Parlamentní knihovna České republiky je díky svému dlouhodobě systematicky budovanému knihovnímu fondu skutečnou pamětí českého parlamentarismu. Velmi dobře si je vědoma své úlohy zprostředkovat co nejvěrněji jeho minulost i současnost jak zákonodárcům jako svým hlavním uživatelům, tak odborné i široké veřejnosti. Jak je to ostatně běžné ve všech transparentních parlamentních demo-

kraciích. Ke splnění tohoto cíle se vydala cestou praktického využití moderních informačních technologií. Svými projekty Společné česko-slovenské digitální parlamentní knihovny a Digitální knihovny České sněmy, přístupnými veřejnosti sedm dní v týdnu dvacet čtyři hodin denně, otevřela dokořán bránu do českého parlamentu a široce zpřístupnila zájemcům z domova i ze světa jak jeho současné dění, tak jeho bohatou a zajímavou minulost. O efektivnosti a velké perspektivnosti zvolené cesty svědčí denní průměr kolem 3000 virtuálních návštěv z celého světa na stránkách obou digitálních knihoven, který se v době zasedání Poslanecké sněmovny a Senátu někdy i zdvojnásobuje. Tato skutečnost je významná zejména proto, že je nesporné a ze zkušeností mnoha parlamentů vyplývá, že vztah veřejnosti k zákonodárcům se utváří i na základě množství a kvality informačních služeb, které o činnosti parlamentu poskytuje veřejnosti i parlamentní knihovna.

Třebaže je mnoho parlamentních knihoven sto nebo i více let starých, staly se pro zákonodárce pravidelným a jedním ze základních zdrojů informací teprve po druhé světové válce, v některých případech až v posledních deseti či dvaceti letech. Hlavní příčinou tohoto jevu je trvale vzrůstající počet profesionálních politiků na jedné straně a neustále rostoucí náklady na zpracování informací na straně druhé. Členové parlamentu v moderní společnosti se tak stávají závislejšími na státem podporovaných institucích a stále se rozšiřující sféře vládní moci, což má za následek, že úměrně tomu se rozšiřují a specializují i oblasti zájmu, kompetence a profesionalita parlamentu a jeho jednotlivých členů. Všechny tyto okolnosti spolu s náročností uživatelů parlamentních knihoven nutí jejich pracovníky reagovat na vzrůstající informační potřeby zákonodárců i širší veřejnosti tvůrčím způsobem, a tím být i jednou z nejdynamičtějších oblastí knihovnické práce. Rovněž Parlamentní knihovna České republiky nechce být pouhým muzeem nebo půjčovnou knih, ale kvalitně fungující moderní službou zákonodárcům, pracující s nejžádanějším zbožím současnosti – s informací.

KAREL SOSNA > Sosna@psp.cz

WIKIPEDIE A SDÍLENÍ ZNALOSTÍ

Asi každý z nás již slyšel o „Wikipedii“ – internetové encyklopedii, na které mohou spolupracovat v podstatě všichni uživatelé internetu. Nicméně Wikipedie je pouze jedním z příkladů sdílení znalostí, tedy určitého procesu, v jehož rámci je možné vytvářet a sdílet informace, znalosti a zkušenosti.

Jak jsme si uvedli minule, sdílet je dnes možné cokoli – obrázky, videa, internetové odkazy, zpravodajské novinky nebo třeba přečtené knihy. A od těchto spíše zábavných záležitostí je jen krok ke sdílení informací a znalostí, a ke vzniku tzv. **znalostního prostředí**. Typickým příkladem je právě *Wikipedia*, o které bude řeč.

Sdílení informací internet samozřejmě umožňoval vždy – ostatně na základě této myšlenky dokonce vznikl. Nicméně v posledních několika letech máme k dispozici takové nástroje, které nám umožňují sdílení mnohem rychlejší, efektivnější a navíc rozsáhlejší – i v globálním (a řekněme až „masovém“) měřítku. Dříve musel někdo informaci umístit na webovou stránku, aby si ji mohli ostatní přečíst – dnes může ale informace vytvářet každý a také je okamžitě upravovat, doplňovat nebo se k nim vyjadřovat třeba v diskusích.

OD WIKI K WIKIPEDII

Termín „wiki“ označuje technologii pro tvorbu kolaborativních webových stránek. Na takových webech je možné snadno a rychle přidávat, měnit nebo odebrat obsah. Ostatně samotné označení této technologie pochází z havajského slova „wiki“, které znamená „rychlý“. Technologie se tedy náramně hodí právě pro sdílení informací a znalostí, a není vůbec divu, že nejčastějším typem takových projektů jsou právě encyklopedie.

Mezi hlavní výhody systému tedy patří především rychlost a jednoduchost. Úpravy jednotlivých článků (hesel) se provádějí v prostém editoru a změny se projeví ihned po uložení. Díky tomu mohou být informace stále aktuální a na jejich tvorbě může pracovat v podstatě kdokoli. Tím vzniká koncept tzv. „**masové kolaborace**“, v rámci které mohou spolupracovat lidé z celého světa, a vytvá-

řet tak již zmiňované znalostní prostředí. Wiki také efektivně čerpá z principu hypertextu, a tak v každém článku může být mnoho odkazů na související hesla a zdroje.

Ruku v ruce s touto otevřeností a „editovatelností“ jdou také jistá rizika. Vedle neúmyslných chyb (jako jsou překlepy nebo nedostatečné znalosti o dané problematice) se mohou objevit i škody záměrné (od prostých naschválů až po cílené dezinformace). Toto lze částečně omezit například registrací uživatelů a především průběžnou kontrolou provedených změn. Systémy na bázi wiki totiž zaznamenávají jednotlivé změny obsahu, a tyto zásahy je možné následně zamítnout a vrátit se k některé z předchozích verzí.

WIKIPEDIE

Wikipedie je rozsáhlá mezinárodní vícejazyčná kolaborativní encyklopedie. Jedná se o největší a neznámější projekt založený na technologii wiki a zároveň o první významný příklad aplikace Webu 2.0. O chod Wikipedie se stará nadace *Wikimedia Foundation*, která kromě samotné encyklopedie spravuje celou řadu sesterských projektů.

Wikipedie vznikla v roce 2001 (zakladateli byli Jimmy Wales a Larry Sanger) a díky podpoře a zapojení desítek a stovek tisíců uživatelů se stala největší současnou světovou univerzální encyklopedií. Největší část tvoří „anglická Wikipedia“, která obsahuje více než 2,5 milionu článků v anglickém

jazyce. Pokud započítáme všechny jazykové mutace (kterých je více než 250), získáme dohromady něco přes 12 milionů hesel.

Obrovská uživatelská základna Wikipedie neodráží jen význam celého projektu, ale funguje také jako efektivní autoregulační mechanismus. Pokud se objeví nějaké problémy (kupříkladu spor v rámci konkrétního hesla, záměrné poškození textu apod.), bývají tyto nepříjemnosti obvykle velmi rychle vyřešeny. Je také důležité zmínit, že **i přes svou „otevřenou“ podstatu je odborná úroveň Wikipedie poměrně velmi vysoká.** Podle některých výzkumů je její kvalita srovnatelná např. s Encyklopedií Britannica.

SESTERSKÉ PROJEKTY

Jak jsem již zmínil, pod křídly nadace Wikimedia Foundation existuje ještě celá řada dalších projektů, které s Wikipedií souvisejí a v mnoha různých ohledech ji rozšiřují. Všechny jsou také založené na technologii wiki (konkrétně na softwaru „MediaWiki“), takže i jejich obsah může každý editovat podle potřeby.

Jedním z takových příkladů je vícejazyčný slovník *Wiktionary*, který obsahuje definice pojmů, včetně jejich významnosti a etymologie. Projekt *Wikibooks* zase shromažďuje volně dostupné knihy, učebnice a příručky, zatímco související *Wikisource* se zaměřuje na kratší textové materiály, jako jsou historické dokumenty, dopisy nebo proslovy.

Zmínku si zaslouží i další projekty jako třeba *Wikiquote* (citáty známých osobností), *Wikinews* (publicistika a zpravodajství), *Wikispecies* (taxonomie rostlinných a živočišných druhů) či velmi zajímavá „wiki univerzita“ *Wikiversity* zaměřená na on-line vzdělávací komunity. A ačkoliv žádný ze zmiňovaných příkladů nedosahuje věhlasu samotné Wikipedie, jedná se o velmi zajímavé aktivity, jejichž význam v dalších letech nepochybně ještě poroste.

DALŠÍ SYSTÉMY „WIKI“

Wikipedie a její sesterské projekty ovšem nejsou jedinými příklady kolaborativních systémů. Nástroje snadného a rychlého sdílení znalostí již totiž přejaly také univerzity, komerční společnosti, webové portály i jednotlivé osoby. A začaly se tak objevovat různé tematicky zaměřené encyklopedie, školní informační weby či firemní znalostní báze.

Výhody tohoto přístupu jsou zřejmé. Technologie (například zmiňovaná MediaWiki) jsou volně dostupné a každý si může jednoduše vytvořit svou vlastní mini-databázi podle svých představ. Kupříkladu firmy tak mohou sdílet novinky a oborové informace relevantní pro své zaměstnance, jednotlivé třídy ve školách si mohou založit „wiki“ například s maturitními či státnicovými otázkami a webové portály mohou tuto technologii využít třeba jako zajímavou formu nápovědy pro své návštěvníky a uživatele.

SDÍLENÍ ZNALOSTÍ A KNIHOVNY

V první řadě je potřeba zdůraznit, že knihovny by neměly brát on-line informační zdroje jako konkurenci ke své vlastní činnosti. Svět se zkrátka vyvíjí a mění se pochopitelně i funkce knihoven, u nichž už není kupříkladu primární velikost a obsah jejich fondů, ale spíše přístup k informačním zdrojům – od internetu k odborným databázím.

Nedá se sice říci, že by každá knihovna měla mít nutně svůj vlastní wiki, nicméně i knihovny se mohou do tohoto trendu zapojit. Například tím, že mohou rozšiřovat českou verzi Wikipedie a umožnit tak i lidem bez hlubších znalostí angličtiny přístup k tomuto pozoruhodnému informačnímu zdroji. Ostatně, co se týče „knihovnických“ témat (jako jsou osobnosti, pojmy a podobně), je na tom *česká Wikipedie* zatím stále docela nevalně.

ZÁVĚREM

Zatímco celá řada služeb Webu 2.0 slouží především pro zábavu, **význam a přínos trendů a technologií v oblasti sdílení informací a znalostí se dá jen těžko vyjádřit nebo vyčíslit.** Vždyť jen samotná Wikipedie se stala fenoménem sama o sobě a během pouhých několika let se vyvinula v jeden z největších a nejznámějších informačních zdrojů na internetu. Přesto se jedná jen o pomyslnou špičku ledovce, protože ještě důležitější než jeden příklad je samotný koncept: **koncept masové kolaborativní encyklopedie, která stírá rozdíly mezi tvůrci a uživateli, mezi autory a čtenáři.** Nejen že všichni můžeme spolupracovat na globální univerzální encyklopedii, ale každý si může rychle a jednoduše vytvořit encyklopedii vlastní, nastavenou přesně podle svých potřeb.

Historie a současnost česko-slovenské bibliografie

Spolupráce českých, moravských a slovenských knihoven byla vždy úplně samozřejmá a nebyla nikdy přerušena. Je různorodá, a spolupráce bibliografů tak není výjimkou. Vratme se o celých třiačtyřicet let zpátky...

První a jediná...

V roce 1966, přesněji 19.–22. října se v **Olomouci** konala **1. československá bibliografická konference**. Olomouc se stala místem první – a jediné – celostátní konference proto, že tehdy oslavovala své 400. narozeniny olomoucká Státní vědecká knihovna (dnes Vědecká knihovna) a bibliografická konference byla součástí oslav. Jednání se zúčastnilo více než 400 bibliografů a odborníků obou tehdejších republik.

Pro další vzájemnou spolupráci a prohloubení vztahů bylo významné především jednání *Sekce pro národní a regionální bibliografii*. V jednom českém příspěvku bylo uvedeno, že ve všech krajích tehdejší České republiky, s výjimkou kraje Středočeského a Severočeského, jsou publikovány tištěné ročenky regionální bibliografie různorodé úrovně. Narozdíl od slovenských knihoven, které měly již jednotnější metodiku sběru a zpracování dokumentů regionální povahy, byly v českých a moravských krajích jejich rozsah a kvalita víceméně závislé na iniciativě knihoven. Inspirací pro další rozvoj bibliografie se proto staly především slovenské referáty *O regionální bibliografii na Slovensku* Ladislava Sotáka a *Poznámky k tézám koreferátu o regionální bibliografii* Jozefa Reptáka.

Národní konference

Celostátní konference otevřela prostor pro konání samostatných bibliografických konferencí v obou republikách – v České republice se uskutečnily čtyři, na Slovensku se konají nepřetržitě dosud. Samozřejmostí vždy byla a stále zůstává účast zástupců druhé republiky.

Na **1. celonárodní poradě o bibliografii v ČSR v Praze 26.–27. října 1971**, která byla dodatečně považována za 1. národní konferenci, navázala **2. národní konference o bi-**

bliografii v Brně 12.–13. května 1981 se 170 účastníky, z nichž 12 bylo ze Slovenska. Nechyběl mezi nimi ani PhDr. Miloš Kovačka a PhDr. Štefan Hanakovič – oba bývali účastníci i přednášejícími i dalších konferencí v ČR. V sekcích *Bibliografie a knihovny* a *Bibliografie a region* informovali o tehdy již rozvinutém systému regionální bibliografie v SR. Tyto příspěvky, ostatně stejně jako celý sborník z tohoto setkání, jsou zajímavé i po letech, byť některé byly samozřejmě poplatné době. Avšak zejména do problematiky regionální bibliografie se politická situace promítala jen minimálně. V **Hradci Králové se 3.–4. března 1987** uskutečnila **3. národní konference o bibliografii**, na které se sešlo 161 účastníků, mezi nimi i pět zástupců ze Slovenska. Poslední, **4. národní konference o bibliografii**, která proběhla **5.–6. listopadu 1991**, uzavřela kruh českých konferencí návratem do **Olomouce** – opět ve výročním roce knihovny, která tehdy slavila 425 let od svého založení. Mezi 143 účastníky bylo 12 slovenských kolegů.

Konferenci otevřela ředitelka hostitelské knihovny, v úvodu mimo jiné konstatovala, že změny ve společnosti po listopadu 1989 se týkají i bibliografie. Z konference jasně vyplývala snaha o rychlejší vydávání souběžně národní bibliografie, účastníci rozhodli o potřebě budování plně funkčního systému národní, regionální a oborové bibliografie s využitím moderních informačních technologií, s perspektivou zapojení do mezinárodních systémů. Naléhavě žádali o znovuoostavení institutu povinného výtisku (včetně zpřísnění odevzdávání povinných výtisků všech typů dokumentů), doplnění národní bibliografie za období let 1948–1989 oprostěnou od ideologických hledisek a přípravu legislativních předpokladů pro národní informační systém České republiky.

PhDr. Štefan Hanakovič uvedl, že regionální bibliografie ve Slovenské republice zakořenila už ve všech okresech, v některých dosáhla vysokých odborných a informačních kvalit a připravuje přechod na automatizovaný bibliografický systém. Současně informoval o tom, že se bibliografie na Slovensku bude nadále vyvíjet jako samostatná vědní disciplína, což znamenalo důležitý krok. Na olomoucké konferenci vystoupil také PhDr. Miloš Kovačka, který zdůraznil nutnost kontinuálního vydávání a zpřístupňování slovenské národní bibliografie.

Rozvoj na české scéně nebyl tak progresivní, jak deklarovaly závěry olomoucké konference.

Vznik a činnost subkomise

Celostátní konference bibliografů v roce 1966 dala impuls k ustavení **Subkomise pro národní a regionální bibliografii Bibliografické komise ČR** (1967). Zpočátku to byla spíše neformální skupina bibliografů krajských knihoven vzájemně koordinujících svoji činnost. K oficiálnímu ustavení subkomise došlo až v roce 1976, kdy „přátelská společnost bibliografů“ dostala jasný řád.

Péčí subkomise autorsky vzniklo a bylo vydáno několik bibliografických pomůcek ve své době velmi přínosných, dnes již však samozřejmě zcela nefunkčních. Z nich stěžejní byla metodická příručka *Regionální bibliografie*, výsledek dlouholeté praxe a zkušeností tvůrců ročenek regionální bibliografie. Příručka byla pojata obecněji; její využití se neomezilo jen pro systém krajských regionálních ročenek, ale také pro tehdejší okresní knihovny, které se regionální činností začínaly systematictěji zabývat – ať sběrem regionálních dokumentů (vydávaných na území okresů nebo obsahově se k regionu vážících), nebo regionální bibliografickou činností.

Myšlenka zpracovat zmíněnou příručku vznikla také zcela mimoděk na náhodném knihovnickém týdnu (v roce 1978), který byl věnován literatuře a autorům Náchodska, oblasti, která byla a je svými literárními tradicemi pro tuto myšlenku inspirací.

Skutečnost, že činnost subkomise začínala přinášet své ovoce, se odrazila na jednání 2. i 3. národní konference o bibliografii. Regionální bibliografie v České republice začala tvořit

systém, koordinace měla první pozitivní výsledky. Byla zahájena intenzivnější spolupráce s muzei a archivy jako tradičními místy sběru a uchovávání regionálních dokumentů. Pro tuto činnost byly inspirací také zkušenosti slovenských kolegů – bibliografů.

Mezníky ve vývoji bibliografie

Doslova mezníkem ve vývoji bibliografie u nás byl „erbovní“ seminář uspořádaný Univerzitní knihovnou v Brně, Slezským muzeem v Opavě a Bibliografickou sekcí ZKI v Martině **10.–11. června 1975 v Hradci u Opavy** věnovaný **retrospektivní bibliografii**. Sešlo se na něm 51 bibliografů, muzejníků a archivářů z Čech, Moravy, Slezska a Slovenska. Péčí Matice slovenské byl vydán sborník *K otázkám vzájemných vztahov regionálnej a retrospektívnej bibliografie*.

Bohatý program semináře pomohl k vyjasnění základních otázek v oblasti projektování dalších výstupů retrospektivní regionální bibliografie a – jak je patrné z programu i vydaného sborníku – znamenal současně další upevnění vzájemných vztahů a vazeb. Semináře se zúčastnily osobnosti, s nimiž se v tomto oboru setkáváme dodnes. Svou činnost trvale přispěly k rozvoji regionální retrospektivní bibliografie na české, moravské i slovenské straně, ať už mluvíme o tehdejších řediteli Kabinetu muzejní a vlastivědné práce Národního muzea dr. Jiřím Špétovi (*Současný stav a výhledy retrospektivní regionální bibliografie*), doc. PhDr. Jaromíru Kubičkovu (*Stav a výhledy retrospektivní regionální bibliografie v moravských krajích*), doc. PhDr. Miloši Kovačkovi (*Na okraj koncepčních otázok regionálnej bibliografie*). Dále předčasně zesnulém královéhradeckém bibliografovi Ladislavu Vacinovi (*Knihovny v regionech a retrospektivní regionální bibliografie na příkladu Východočeského kraje*), doc. PhDr. Dušanu Kатуščákovi (*K zásadným otázkam vztahov súbežnej národnej bibliografie a bibliografie regionálnej*) nebo prof. PhDr. Jaroslavu Pánkovi (*Dějiny časopisectví jako základní doplněk retrospektivní regionální bibliografie*).

I po letech zůstávají stále aktuální také myšlenky a slova L. H. Kopřivy z Opavy (*Excerpce zvláštních tiskových fondů pro regionální bibliografii*) i jeho upozornění na nesystematický

a nesystémový sběr a uchovávání knížek lidového čtení, proroctví, úředních tisků, poloúředních tisků, inauguračních přednášek, adresářů, katalogů, letáků, plakátů, firemní literatury, pohlednic a map.

Dalším důležitým bodem ve vývoji bibliografie byl seminář **Bibliografie na rozcestí**, který se konal v **Praze** v roce 1995 se závěry:

- funkce bibliografa se v důsledku společensko-politických změn a rozvoje nových technologií mění (bibliografie musí především zajistit, aby se uživatel dostal k informacím rychle, bez omezení a pokud možno bez prostředníka);
- je třeba usilovat o co nejúplnější zachycení bohemikální produkce a s ní související radikální změnu katalogizační politiky;
- stávající kooperační systémy budou pokračovat s určitou transformací, základním předpokladem jejich existence je dodržování standardů všech spolupracujících institucí.

Tento seminář byl rovněž podnětem pro ustavení **Secce pro bibliografii při Sdružení knihoven (SDRUK)**. Členy jsou zástupci Národní knihovny ČR, všech krajských knihoven a některých dalších odborných knihoven (Knihovna Národního muzea, Knihovna Divadelního ústavu, Knihovna Ústavu žurnalistiky UK Praha, Národní pedagogická knihovna v Praze).

Tradice společných setkávání

Porada regionálních bibliografů České a Slovenské republiky, která se konala **9.–10. září 1997** v městské části **Turčianske Teplice – Diviaky**, byla impulzem současných pravidelných setkání, i když za bibliografy tehdy přijeli z Česka jenom zástupci čtyř knihoven – z Brna, Olomouce, Ostravy a Kladna. Pozoruhodná byla vystoupení slovenských kolegů, kteří mj. konstatovali, že národní a regionální bibliografie je prostředkem národního a regionálního uvědomění. Zajímavé byly i informace o systému regionální bibliografie pod taktovkou Slovenské národní knihovny v Martině a krajských knihoven i o Tatranských bibliografických dnech, seminářích k uctění památky regionálních bibliografů, vydávaných sbornících a personálních bibliografiích či o koordináčních bibliografických poradách konaných

čtyřikrát ročně s téměř sto procentní účastí! Mluvílo se také o podpoře obcí při vydávání bibliografických titulů pomáhajících zmapování historie míst. Od tohoto setkání se datuje nová fáze vzájemné spolupráce.

V roce **1998, 8.–9. září**, se bibliografové sešli ve **Žďáru nad Sázavou**. Z českých zemí přijeli zástupci všech členských knihoven, za slovenskou stranu kromě Slovenské národní knihovny v Martině zástupci téměř všech krajských knihoven, které se trvale podílejí na systému regionální bibliografie. Host setkání – PhDr. Boris Mědílek, autor bibliografie o Karlu Čapkovi, Jaroslavu Haškovi a Karlu Poláčkovi, seznámil zúčastněné se svým dílem. Zajímavá byla prezentace PhDr. Miloše Kovačky o projektu *Dejiny miest a obcí Slovenskej republiky*, z něhož část *Dejiny miest* už byla publikována, část *Dejiny obcí* se připravovala. PhDr. Jaromír Kubiček navázal informací o obdobném záměru české strany: vydání titulu *Dějiny měst*, společným dílem bibliografů krajských knihoven ČR.

Slovenští kolegové pozvali bibliografy z Česka na **Kolokvium českých, moravských a slovenských bibliografů 1999**, které se konalo ve Veřejné knižnici Jána Bocacia v **Košicích 7.–8. září roku 1999**. Hlavním tématem tohoto setkání bylo *Postavení regionální knihovny a bibliografie v regionu a Bio-bibliografické slovníky regionálního typu*. Setkání se těšilo velkému zájmu sdělovacích prostředků (slovenská televize, slovenský rozhlas) jako akce česko-slovenská. Vládla slavnostní atmosféra, protože Veřejná knižnica Jána Bocacia slavila 75. výročí zpřístupnění veřejnosti.

Na kolokviu byl mj. prezentován právě vydaný *Reprezentačný biografický lexikon Slovenska*, jehož autorem je Augustin Maťovčík. Zajímavý referát o významu *bibliografie pro národní uvědomění a úloze bibliografie jako paměti národa* přednesl PhDr. Jaromír Kovačka.

Při slavnostním večeru byly zástupcům české a moravské bibliografie předány pamětní medaile zakladatele slovenské bibliografie Ludovíta Vladimíra Ríznera za vklad do česko-slovenské bibliografické spolupráce.

Společným setkáním pořádaným Sdružením knihoven a jeho sekcí pro bibliografii byl **Mezinárodní seminář o sbírkách novin a časopisů 3.–5. října 2000** v **Mikulově**. Semináře

se zúčastnili zástupci z Národní knihovny ve Vídni a Dolnorakouské zemské knihovny v Saint Pöltenu. Součástí programu byla i návštěva obou těchto knihoven. Zástupce ředitele Rakouské národní knihovny ve Vídni dr. Helmut Lang hovořil o databázi novin a časopisů v Rakousku i o sbírce novin a časopisů získané povinným výtiskem z území bývalého Rakouska-Uherska, díky jemuž jsou fondy některých titulů vydaných do roku 1918 v mnohém ucelenější než ve sbírkách knihoven v dnešní České a Slovenské republice.

O rok později, **5.–6. září 2001**, se v **Moravské zemské knihovně v Brně** konal seminář **Personálie v knihovnách** pořádaný bibliografickou sekci SDRUK a Bibliografickým ústavem Slovenské národní knihnice. Zúčastnilo se ho 37 zájemců s cílem soustředit pozornost především na tvorbu ikonografických sbírek, jejich zpracování a využívání pro poznávací a vzdělávací činnost. Mezi vystupujícími byli nejen bibliografové, ale také kolegové přizvaní z příbuzných institucí – PhDr. Naděžda Macurová, CSc., z Literárního archivu Památníku národního písemnictví v Praze a dr. František Knopp z Ústavu pro českou literaturu Akademie věd.

Téhož roku se zástupci sekce pro bibliografii zúčastnili **10. slovenské bibliografické konference v Martině** a seznámili účastníky se stavem bibliografických aktivit v České republice.

V roce 2002, **15.–16. října**, zavítali zástupci Česka na Spiš do starobylé, opravené a upravené **Spišské Soboty na Kolokvium českých, moravských a slovenských bibliografů 2002**. Ústředními tématy bylo *50 let Podtatranské knihnice v Popradě, Dokumentový výzkum v regionech, Bohemikální zdroje v databázích Slovenské regionální bibliografie a Rukopisy v regionálních knihovnách*. Čeští a moravští přednášející hovořili na téma slovacika v českých knihovnách a slovenští zase o bohemikách na Slovensku; obsahem příspěvků zástupců muzeí a archivů byl dokumentový výzkum. Toto téma se setkala s velkým ohlasem, proto se i v závěrečném hodnocení doc. Jaromíra Kubíčka objevil návrh, aby se dokumentový výzkum v regionech – bohemika ve slovenských fondech, slovacika ve fondech českých a moravských knihoven – stal předmětem příštího společného setkání.

A opravdu se tak stalo. Dne **6. a 7. října** (tento měsíc byl zvolen už tradičně, protože je měsícem česko-slovenské kulturní vzájemnosti) roku **2003** se v **Rožnově pod Radhoštěm** uskutečnilo **Kolokvium slovenských, českých a moravských bibliografů**. Sešlo se na něm 32 členů sekce pro bibliografii SDRUK a hostů ze Slovenské národní knihnice v Martině a zástupců pěti krajských knihoven. Jednání v tematických blocích *Literární vztahy slovensko-české v 19. století a Faktografické informace o českých a slovenských vztazích v knihovnách* mělo vysokou odbornou úroveň. V časopisu *Knihnice* publikovala PhDr. Anna Kucianová příspěvek *Česko-moravsko-slovenská bibliografická spolupráce*.

Další, v pořadí již sedmé kolokvium, které se uskutečnilo **3.–5. října 2005 v Liptovském Mikuláši**, mělo opět slavnostní nádech, protože bylo součástí oslav 175. výročí založení Knihnice Kašpara Fejerpataky Belopotockého – nejstarší knihovny, resp. půjčovny knih na Slovensku. Na budově knihovny byla také odhalena Belopotockého pamětní deska. Slavnostní atmosféru zvýraznilo i jednáním v budově magistrátu, kde účastníky přivítal primátor města Liptovský Mikuláš.

První část setkání byla věnována osobnosti Kašpara Fejerpataky Belopotockého a Juraji Vranovskému – další postavě významné pro Liptovský Mikuláš. PhDr. M. Nádvorníková představila jeho tisky uchovávané ve Vědecké knihovně v Olomouci. Blok o osobnostech byl doplněn referátem o evangelickém knězi Matúši Blahovi a jeho knihovně. Další část kolokvia byla též věnována česko-moravsko-slovenským vztahům.

Osmé kolokvium se konalo **2.–4. října roku 2005 v Čejkovicích**. I zde kromě odborné části byla část vlastivědně-doprovodná: návštěva Muzea Tomáše Garrigua Masaryka v Čejkovicích a samozřejmě také Templářských sklepů čejkovického vinařství. Hlavním tématem kolokvia byly literární vztahy slovensko-česko-moravské a informace o českých a slovenských vztazích v knihovnách.

Vlastní jednání uvedl historik Miloš Hynek, pracovník Masarykova muzea v Hodoníně, tématem obsírným – *Česko-slovenské vztahy na moravsko slovenském pomezí*, proto mu nezby-

valo víceméně pouze glosovat a vybírat jednotlivé střípky. Objevný byl referát doc. Miloše Kovačky *Neznámý hodonínský slovenský studentský časopis* vydávaný rukopisně pod názvem *Snahy* v letech 1901–1904, jehož originál si mohli účastníci kolokvia prohlédnout. Příspěvky o slovenských časopisech v českých a moravských knihovnách přednesli doc. Jaromír Kubíček (*Slovenské časopisy v Čechách a na Moravě v meziválečném období*) a Mgr. Marie Šírová (*Slovacika v Knihovně Národního muzea v Praze*).

Další příspěvky se věnovaly především literárním osobnostem. PhDr. M. Nádvorníková přednesla stať *Rudolf Těsnohlídek a Slovensko*, Ludmila Štrónerová hovořila na téma *Myjavčanka v Praze – Zuzka Zguriška*. Jan Kaňka se zaměřil na *Působení Baťova koncertu na Slovensku a jeho ohlasy v tisku* a své vystoupení zahájil Baťovými slovy: „Tam, kde je kostel a četníci, musí být i prodejna Bata“.

Hodnocení semináře patřilo – jako v jiných letech – hlavním představitelům bibliografie obou republik, docentům Jaromíru Kubíčkovi a Miloši Kovačkovi. Oba protagonisté vysoce ocenili přístup všech zúčastněných, upozornili na další momenty spolupráce. Zazněla myšlenka o možném tematickém zúžení jednotlivých ročníků i zařazení času na diskusi do programu semináře, na kterou nikdy nezbyvá prostor.

V roce 2006 se bibliografové České a Slovenské republiky sešli **1.–3. října v Trenčíně** na **9. kolokvium českých, moravských a slovenských bibliografů**. Zajímavé jednání poznamenala velmi smutná událost: celé setkání připravila dlouholetá nadšená bibliografka Mgr. Ludmila Štrónerová z Krajské knihnice v Trenčíně, která mu však již nemohla být ze zdravotních důvodů přítomna.

Na kolokviu odeznělo 22 referátů především na téma *významní čeští, moravští a slovenští knihovníci*. Všechny zaujal pečlivě připravený příspěvek Mgr. Václava Kříčka *Zdeněk Václav Tobolka* (Čtenář č. 7–8/2007, str. 214–219 – pozn. red.). Za českou stranu účastníci vyslechli také příspěvky o *Jiřím Mahenovi* (PhDr. M. Nádvorníková), *prof. Jiřím Cejpkovi* (doc. Jaromír Kubíček), *Janu Ladislavovi Živném* (Bc. Ivana Novotná). Slovenští kolegové

ve výčtu významných knihovnických a bibliografických osobností svými vstupy vzpomněli i na své učitele z vysokoškolských studií – PhDr. Blanka Snopková hovořila o *Štefanu Pasiarovi*, nebo na bývalé kolegy – PhDr. Mária Dorčáková připomněla *Jozefa Reptáka*. O významu *Michala Potemry* hovořil obsírně doc. Michal Kovačka.

PhDr. Věra Břeňová informovala o ediční a vydavatelské činnosti Ústavu pro soudobé dějiny Akademie věd a řadách souběžné retrospektivní bibliografie *Bibliografie v česko-slovenských historických ročenkách*.

V roce 2007 se hostitelem **setkání moravských, slovenských a českých bibliografů** stal **Národní ústav lidové kultury ve Strážnici**. Kolokvium se konalo opět v rámci Měsíce české a slovenské kulturní vzájemnosti pod záštitou Ministerstva kultury ČR ve dnech **30. září až 2. října**. Pořadatelé byly Sdružení knihoven ČR, Národní ústav lidové kultury ve Strážnici a Slovenská národní knihnice. Tématem předloňského setkání byla *etnografie a lidová kultura v bibliografii*. Pozornost ale nyní věnujme především zatím poslednímu setkání.

Pohádkáři a další zajímavá témata kolokvia v roce 2008

V podzimním Zvolenu se ve dnech **5.–7. října** sešli – tentokrát již po **11.** – čeští, moravští a slovenští bibliografové. Nosnými tématy kolokvia byly *Perspektivy bibliografie; Pohádkáři a vypravěči a Vliv osobnosti na česko-slovenské vztahy v historii regionů*. Náměty zajímavé a vděčné, jak ostatně prokázalo celé dvoudenní rokování. Nejčastěji zvolené téma bylo *Pohádkáři* – pojaté z nejrůznějších úhlů.

Jako obvykle i tentokrát se účastníci sjeli do hostitelského města již v neděli a nedělní odpoledne bylo věnováno návštěvě Banské Štiavnice a jejích muzeí. Pro mnohé to bylo odpoledne nevděčně zajímavé, pro jiné objevné.

Vlastní jednání se uskutečnilo v Krajské knihovně Ludovíta Štúra ve Zvolenu a otevřela je ředitelka knihovny Mgr. Katarína Ďurovcová, primátor města Zvolena ing. Miroslav Kusein a zástupkyně Banskobystrického samosprávného kraje Anna Ďureková.

Po uvítacích proslovech nastal doslova maratón příspěvků, kterých bylo – ostatně jako

vždy – tolik, že se trvale projevoval nedostatek času. Na diskusi – ostatně také jako vždy – zůstal pouze večerní čas. Zahajující referát doc. Jaromíra Kubička *Nové cesty bibliografie* rekapituloval česko-slovenské bibliografické vztahy od „památného“ semináře v Hradci nad Moravicí začátkem 70. let 20. století. Vzpomněl útlumu vydávání tištěných bibliografií knihovnami v ČR, mezi kterými zůstává jen několik výjimek. Upozornil na skutečnost, že postavení bibliografa není hodnoceno na úrovni vědecké práce a jako vědeckou disciplínu bibliografii pěstují pouze některé ústavy Akademie věd ČR. Dále připomněl velké soupisové bibliografie typu Česká národní bibliografie, velké bibliografie personální zpracované díky dr. Mědílkovi (Karel Čapek, Karel Poláček, Jaroslav Hašek) nebo bibliografii o Josefu Škvoreckém (Ústav pro českou literaturu AV ČR) a Komenian (Oddělení pro studium a edici díla Jana Amose Komenského Filozofického ústavu AV ČR). V posledním roce se k rozsáhlým personálním bibliografiím přidala i práce Jihočeské vědecké knihovny v Českých Budějovicích (Karel Klostermann). Stále nezpracovaným „velkým tématem“ zůstává např. T. G. Masaryk, Milan Kundera.

Promluvil také o mezinárodní konferenci konané u příležitosti 200. výročí Moravské zemské knihovny v Brně v červenci roku 2008 a v této souvislosti upozornil, že také budoucnost bibliografie je spojena s digitalizací: bibliografie je jakousi nástavbou nad denní práci knihoven.

I navazující referát doc. Kovačky, vedoucího Národního bibliografického ústavu Slovenské národní knihovny v Martině, *Slovanský ústav, Jednota mládeže slovenskej a Pavol Dobšinský* měl shrnující charakter. Zavzpomínal na společné začátky Čechů a Slováků v roce 1918 s vděkem za prožitou generaci ve společném státě.

Navazující referáty až do pozdních odpoledních hodin byly převážně věnovány pohádkové problematice.

Dr. Václava Horčáková (Historický ústav AV ČR) se věnovala legendám a skutečnostem *Života a díla Boženy Němcové v novější literatuře* pohledem výzkumů posledních let. Mgr. Libuše Straková z Jihočeské vědecké knihovny v Českých Budějovicích zůstala věrna tradici

a její příspěvek *Šumava v bájích a pověstech* byl vyslechnut s velkým zájmem. Pohádkám pohledem bibliografa se věnoval v referátu *Pohádky v bibliografii kladenských nakladatelství* ing. Jiří Mika (Středočeská vědecká knihovna v Kladně) a shrnul v něm kladenské nakladatelské aktivity od konce 19. století do poloviny století dvacátého.

Josef Lada, osobnost typicky středočeská svým původem i celoživotním dílem, byl přiblížen autorkou tohoto příspěvku (Středočeská vědecká knihovna v Kladně) ve vystoupení s výmluvným názvem *Josef Lada ...malíř a pohádkář ...pohádkář a malíř*. Dr. Marie Nádvorníková seznámila se životem a dílem autorky známé svými příběhy z moravských hradů a zámků – *Pohádkářka Helena Lisická*.

Závěrečný příspěvek odpoledne patřil *Pohádkovým a zázračným motivům v kramářských písničkách* Mgr. Ivy Bydžovské (Knihovna Národního muzea v Praze).

V závěru pozdního odpoledne všichni účastníci navštívili expozici Národní galerie ve zvolenském zámku, nevšední večerní program připravila hostitelská knihovna.

Další a závěrečný den zahájila Tatiana Klimková (Knihovna pro mládež města Košic) příspěvkem *Autorská rozprávka v pôvodnej slovenskej tvorbe pre deti a mládež od roku 2000* a na ni bezprostředně navazovaly *Rozprávky Zlaty Solivajsovej alebo príbeh jednej knihy* Mgr. Soni Šváčkové (Krajská knihovna v Banské Bystrici). Dr. Jana Amrichová z Vedecké knihovny Jána Bocacia v Košicích seznámila s *Projektom 1000 dobrých knih = podpora čítania*. Nebylo bez zajímavosti, že mezi 1000 doporučenými knihami bylo 87 od českých a moravských autorů.

Na chvíli se poté posluchači obrazně vrátili do Čech, přesněji do Krkonoš a Podkrkonoší příspěvkem Mgr. Ivany Novotné (Studijní a vědecká knihovna v Hradci Králové) *Marie Kubátová*. A na horách zůstali i s dr. Alenou Hrazdilovou (Moravskoslezská vědecká knihovna v Ostravě) s jejím projevem *Jaromír Poláček, pracovník Muzea Beskyd ve Frýdku Místku*. Renesanční osobnosti učenice, lékaře a jednoho z 27 popravených českých pánů se věnoval referát dr. Anny Kuciánové (Národní knihovna Martin) *Ján Jesenius*. Úlohu *Moravských fran-tiškanů v Žilině* a jejich význam pro tento re-

gion v minulosti mapoval příspěvek Bc. Boženy Sobolové z Krajské knihovny v Žilině. *Geniální dizajnér a model č. 14 – Michael Thonet* byl název projevu Mgr. Michaely Garainové z Malokarpatské knihovny v Pezinku.

Další téma *Priniesli nám poznatky a skúsenosti... prírodné a lekárske vedy v košickom regióne v 30-tych rokoch minulého storočia* vzdalo hold českým a moravským přírodovědcům a lékařům působícím po vzniku Československé republiky v roce 1918 na východě Slovenska.

Zhodnocení kolokvia patřilo jako vždy doc. Kubičkovi a doc. Kovačkovi. Závěr setkání byl poznamenán smutnou zprávou o úmrtí ředitelky Knihovny Národního muzea v Praze Marie Širové a vzpomínkou na ni, protože patřila mezi pravidelné aktivní účastníky těchto setkání.

Pozvání na 12. kolokvium do Olomouce na podzim roku 2009 přijali všichni zúčastnění.

„Nejen prací živ je bibliograf“

Postupně se regionální bibliografická obec sblížovala a stalo se dobrým zvykem, že se účastníci na všech poradách seznamovali nejen s pořadatelskou knihovnou a městem, ale setkávali se i ve večerních hodinách k přátelskému posezení. Samozřejmě bylo, že hostitelská knihovna připravila svým kolegům příjemné prostředí s vynikajícím pohoštěním, a to

zpravidla alespoň částečně i s pohoštěním regionálním. Vynikala tím především českobudějovická knihovna.

Při ochutnávce regionálních jídel se hovor samozřejmě vždy neúprosně vracel ke knihovnickým, přesněji bibliografickým tématům. Takže tato přátelská sezení se stávala dalším inspiračním zdrojem.

Ráda vzpomínám i na prohlídku expozice Jihočeského písemnictví ve Zlaté Koruně, koncert Záhřebské filharmonie v rámci Pražského jara v Kladně, prohlídku starobylé Olomouce se zasvěcenou přednáškou o památkách města, o vzácných varhanách v chrámu sv. Mořice nebo procházku starou částí Brna či prohlídku dřevěného artikulačního evangelického kostela přestěhovaného ze zatopené obce Paludza na Oravě.

Závěrem

Česká a slovenská bibliografie má mnoho společného, ať už okruhy zájmu nebo směr, kterým se ubírá. Intenzivní vzájemná spolupráce dává bibliografům nezbytnou dávku motivace a inspirace a i díky ní mají regionální bibliografové Čech, Moravy a Slovenska dostatek nadšení, profesionálního zaujetí a sil k další práci i spolupráci.

JIŘINA KÁDNEROVÁ > kadnerova@svkkc.cz

Pozvánka na Noc s Andersenem 2009

Noc s Andersenem proběhne v pátek 3. dubna 2009

Přidáte se také?

Pokud i u vás chystáte pro děti k Mezinárodnímu dni dětské knihy čtení pohádek, prosíme o registraci vašeho čtečího místa.

Stačí vyplnit registrační formulář na stránce <http://www.knihovnabbb.cz>
Anebo můžete telefonovat: 572 551 250,
posílat maily: detske@knihovnabbb.cz
či poslat přihlášku poštou na adresu:
Knihovna Bedřicha Beneše Buchlova, Velehradská 714, 686 01 Uherské Hradiště

V pořadí sedmou akci k podpoře dětského čtenářství pořádá **Klub dětských knihoven SKIP**
a **Svaz knihovníků a informačních pracovníků ČR**

ZÁKONÍK JE TAKÉ KNIHA

ZPŘÍSTUPNĚNÍ INTERNETU UŽIVATELŮM KNIHOVEN

V dnešním článku se budeme zabývat jednou z dalších služeb, které knihovny zpravidla poskytují svým uživatelům, a to zpřístupňováním internetu. Zaměříme se zejména na to, jak mohou knihovny postupovat při kontrole dodržování povinností uživatelů. Pro potřeby tohoto článku budeme za uživatele či čtenáře označovat osoby využívající poskytovanou službu, které nejsou pracovníky knihovny.

Právní vztah čtenáře a knihovny je vztahem soukromoprávním. Pro nás to znamená, že tyto účastníci jsou oprávněni upravit si vzájemná práva a povinnosti dohodou smluvních stran. V praxi to pak bude patrně realizováno tak, že knihovna stanoví podmínky, za nichž bude internet svým uživatelům poskytovat, a tyto podmínky bude muset zájemce o přístup k internetu akceptovat.

Výše uvedené stanovení podmínek může být praktikováno různým způsobem. Velmi běžné je jejich stanovení formou specifikace pravidel, která je čtenář při užívání internetu povinen dodržovat, přímo ve vnitřním předpisu knihovny, např. v *Provozním řádu*. Další variantou je uzavření standardní písemné smlouvy na předtištěném formuláři, kam čtenář v závěru připojí svůj podpis. Alternativou k výše uvedeným způsobům je stanovení podmínek formou adhezní smlouvy v elektronické podobě, nejčastěji tak, že čtenář se k dodržování knihovnou stanovených podmínek zaváže odkliknutím příslušné klávesy na počítači a následně mu bude umožněn přístup na internet.

Z výše uvedeného vyplývá, že knihovna má prostor pro stanovení podmínek, za nichž zpřístupní uživatelům internet. Může tedy do těchto podmínek zakotvit také ustanovení o možnosti kontroly svými pracovníky ohledně dodržování stanovených podmínek. Pokud jde o rozsah této kontroly, knihovna je oprávněna kontrolovat dodržování podmínek např. monitorováním navštěvovaných webových stránek, není však oprávněna zasahovat do soukromí kontrolovaných osob sledováním jejich mailové korespondence nebo jejich on-line komunikace při

užití programů skype, icq apod. Knihovny jsou také zcela oprávněny v souladu s jimi stanovenými podmínkami zamezit přístupu na určité webové stránky. Vždy však doporučuji o těchto opatřeních informovat čtenáře, nejlépe přímo v podmínkách, za nichž knihovna služby poskytuje.

Pokud jde o čtenáře, není z hlediska právního relevantní, zda se jedná o čtenáře registrované nebo neregistrované. Pokud však dohledem pověřený pracovník knihovny zjistí porušení stanovených podmínek, není oprávněn uživatele žádat o prokázání totožnosti. Bude-li se jednat o závažné porušení stanovených podmínek, kterým se čtenář mohl dopustit přestupku nebo trestného činu, vždy bude muset tento pracovník porušující osobu zadržet a přizvat příslušníky policie, kteří ji ztotožní. U méně závažných porušení pak bude ukončeno poskytování služby ze strany knihovny, aniž by příslušná osoba byla ztotožněna. S ohledem na skutečnost, že knihovna bude vlastníkem nebo nájemcem zařízení, na nichž bude k zpřístupňování internetu čtenářům docházet, doporučuji vždy zjistit totožnost konkrétního čtenáře. Dojde-li totiž k porušení stanovených podmínek např. poškozením zařízení, bude knihovna potřebovat ztotožnit čtenáře při uplatňování nároků na náhradu případně způsobené škody, neuhradí-li vzniklou škodu čtenář dobrovolně.

Jak jsem již uvedla výše, podmínky poskytované služby lze nastavit velmi široce a je na knihovnách, jak tyto podmínky upraví. Pokud jde o stanovení povinností uživatelů při užívání poskytované služby, doporučuji vyhnout se taxativním nebo dokonce demonstrativním výtčům toho, co čtenář musí, nebo naopak nesmí. Doporučuji v tomto směru spíše obecnější definice, v nichž bude stanovena povinnost čtenářů dodržovat ustanovení platné právní úpravy stanovené právním řádem České republiky. Tato zdánlivě nic neříkající formulace v sobě totiž implicitně zahrnuje mimo jiné to, že je čtenářům zakázáno dopouštět se prostřednictvím poskytované služby trestného činu a pře-

stupku, porušování autorských práv, práv k ochraně známce apod., dále zahrnuje povinnost čtenářů předcházet škodě, která by případně mohla užíváním služby vzniknout, a v neposlední řadě také povinnost čtenářů nezasahovat do práv ostatních osob.

Pokud budou knihovny realizovat opatření na kontrolu dodržování stanovených podmínek, doporučuji na tuto skutečnost explicitně upozornit ve stanovených podmínkách např. formulací, že knihovna je oprávněna prostřednictvím svých pracovníků kontrolovat dodržování sjednaných podmínek při užívání poskytované služby s tím, že při takové kontrole nebude docházet k porušení povinností stanovených platnou právní úpravou. Tato obecná formulace v sobě opět zahrnuje pro čtenáře relevantní informaci, zakotvuje totiž mimo jiné povinnost knihovny zdržet se při kontrole zjišťování obsahu dopravovaných zpráv, jak jsem již uváděla. Současně umožňuje knihovně, aby nastavila parametry dohledu podle svých potřeb a mohla flexibilně reagovat na vzniklé situace změnou způ-

sobu provádění kontroly. Zamezí-li knihovna v rámci zvolených opatření např. přístupu na určitý typ webových stránek, doporučuji pak uvést v podmínkách poskytované služby taková opatření explicitně.

Dalším z obsahových bodů, který by dle mého názoru neměl chybět ve sjednaných podmínkách poskytované služby, by měla být možnost knihovny při zjištění porušení podmínek jednostranně ukončit poskytování služby odstoupením od sjednané smlouvy (o poskytování služby) s účinností od oznámení čtenáři, která může být v případě závažných porušení podepřena vznikem nároku knihovny na smluvní pokutu při zachování nároku na náhradu případně způsobené škody.

Závěrem si dovoluji popřát hodně spokojených čtenářů a pokud možno co nejméně situací, kdy by bylo nutné zpětně listovat naší rubrikou při hledání akutní pomoci. V tomto roce vám přeji hodně úspěchů na poli pracovním i osobním a vězte, že i právníci preferují zákoníky v knižní vazbě.

Oceán elektronických informačních zdrojů – módní nebo efektivní?

Elektronické informační zdroje (EIZ) se staly součástí a standardní nabídkou každé větší či menší knihovny – vědecké, akademické, speciální nebo veřejné. V současné době se informace dostaly do proudů, které už nejsou jen informační dálnicemi, ale rozbouřeným oceánem, z něhož si knihovníci musejí umět pro své uživatele vybírat správné a relevantní zdroje. Jak však sáhnout po těch, které budou využívány, za něž návštěvníci poděkují a budou je lákat k příští návštěvě knihovny? A jak to zvládnout bez chyb?

Knihovníkovi nezbyvá nic jiného, než se v širokém oceánu informací zorientovat. Je to však dostačující? Nestačí jednoduše vybrat EIZ a nabídnou je, protože uživatel s nimi pracovat neumí. Avšak umí s nimi pracovat knihovník?

Ten, kdo neumí zacházet s EIZ, neumí využít jejich potenciál, jenž se pro něj stává rovněž nepoužitelným. Proto není možné jen „jít s dobou“, zakoupit zdroje a pyšnit se tím, že je

knihovna má ve své nabídce služeb. Knihovníci musejí nadále vynakládat množství energie na propagaci EIZ, školení a práci s nimi.

Knihovny a internet

Koncem 90. let minulého a na začátku 21. století knihovny zažívaly obrovský internetový boom. Internet nebyl dostupný všude – chyběl ve školách i v domácnostech. Přístupným se stával v knihovnách a v internetových kavárnách. Časem internetových kaváren ubývalo a i počáteční zájem o internet v knihovnách se pomalu vytrácel, nikdy ovšem úplně nevymizel. Dnes se internet stal přirozenou součástí každé domácnosti, každé školy a je přístupný téměř všem.

Běžný internet však kvalitní a vysoce odbornou databázi, plnou informačních zdrojů, nenabízí, ovšem to mnozí uživatelé nevědí. Známým pojmem současnosti se stal výraz „googlemánie“ nebo oblíbená věta nejen studentů „na internetu je všechno“. Ale oceán

informací je tak ohromný, že jen málokdo se v něm dokáže orientovat. Student najde informaci, použije ji a nezajímá ho, jestli je daný zdroj odborný či je jen dalším plagiátem, nebo jestli jsou informace v článku podloženy vědeckým výzkumem. Je to fenomén dnešní doby a kdo jiný než knihovny mohou vychovávat a vést děti, mládež i vysokoškoláky k využívání kvalitních elektronických zdrojů.

V první řadě se sám knihovník musí zorientovat v oceánu informačních zdrojů a pak svá zjištění prezentovat dál. Právě ve veřejných knihovnách mohou žáci a studenti získat počáteční informace o tom, co je to elektronický informační zdroj nebo databáze, jaké možnosti na internetu existují, čemu se vyhnout, nebo naopak, co je třeba hledat a využít. Není nutné nabízet „jen“ volně dostupný internet, ale i zajímavé EIZ, které knihovna zakoupí. Návštěvníci knihovny pak budou moci tyto významné zdroje využívat, budou je vyhledávat a knihovna se tak může stát atraktivní pro každého!

Elektronický informační zdroj a knihovník

Úloha knihovníka se v posledních letech zásadně proměnila, už dávno není postavou ukládající knihy do regálů, odkud si je čtenář vybere a odnese domů. Knihovník musí dnes ovládat práci s počítačem, který se stal běžnou a neoddelitelnou součástí každé knihovny a musí umět pracovat s knihovním systémem. Ale i to je málo. Pokud chce vyjít návštěvníkovi vstříc a najít relevantní zdroje, které ve své knihovně nemá, musí vyhledávat v katalozích jiných knihoven, z nichž mnohé mohou mít odlišné knihovní systémy. A právě rozdílnost a diferenciací knihovních systémů klade na knihovníka veliké nároky. V současnosti ovšem nestačí pouze umět v těchto systémech vyhledávat. Uživatelé jsou hladoví po nejnovějších informacích a ty se objevují ve studiích, konferenčních materiálech nebo v karentovaných časopisech, které v knihovních katalozích zájemci nenajdou. Mohou je ovšem najít v EIZ renomovaných vydavatelů a dodavatelů. Každý z nich si vytváří vlastní software, který přizpůsobí svým potřebám a potřebám samotných uživatelů. Aby uživatel mohl dostat potřebné informace z každé dostupné databáze či EIZ, musí je v první řadě znát knihovník.

Ten musí mít přehled v odborné literatuře, po-

ezii, próze apod., v elektronických informačních zdrojích – placených, ale i volně dostupných (open access) na internetu. Musí ovládat minimálně angličtinu a základy rešeršní strategie. Jen tak může zprostředkovat drahý a plnohodnotný EIZ svým uživatelům. Musí se neustále vzdělávat, protože jestli byly pro knihovníka před deseti lety pojmy jako elektronický informační zdroj, databáze, Web 2.0, blog, RSS, Alert, PDF, booleovské operátory, Google, Youtube, wiki, podcast, mp3, iTunes, Flickr, Firefox, mail, open access apod. neznámé, dnes jsou součástí knihovnické praxe. Musí se tedy učit nové výrazy, být „v obraze“ a sledovat novinky!

Jak zefektivnit využívání elektronických informačních zdrojů?

Knihovník musí vynaložit obrovské úsilí na sebevzdělávání a získávání nejnovějších informací, ale zároveň musí tyto informace předat těm, kteří je potřebují.

Zaměření EIZ

Za strategické považují i to, aby se EIZ nepřekrývaly. Je nutné zvážit postup v případě, když už má knihovna určitou oblast pokrytou. Domnívám se, že je určitě výhodnější rozhodnout se pro jiný, dosud scházející zdroj, promyslet nákup EIZ a vyhodnotit jejich přínos a opodstatnění.

Veřejné knihovny jsou místem, kam přicházejí děti, studenti středních i vysokých škol, kteří internet znají, ale neznají hodnotné elektronické informační zdroje. Veřejné knihovny tedy mohou už dětem připravit semináře o elektronických informačních zdrojích nebo o databázích, které jsou určeny právě pro ně.

Využití EIZ

Elektronické informační zdroje jsou drahé pro každou knihovnu. Je proto důležité sledovat využívání každé databáze, efektivně nakládat s finančními prostředky určenými na její nákup a analyzovat jeho opodstatnění. Důležitý je přístup do administrátorského prostředí zakoupené databáze, v němž kromě vlastních nastavení získává koordinátor možnost sledovat její statistické využití. Na základě těchto údajů může hodnotit situaci a rozhodnout se, jak zvýšit zájem o EIZ.

Jak tedy docílit toho, aby byla knihovna moderní, aby měla elektronické informační zdroje a ty byly efektivně využívány? Už nestačí pouze jejich klasická prezentace na panelech v prostorách knihovny nebo na informačních letáčkách, které rozdává svým uživatelům. Ze zkušeností víme, že tyto materiály málokdo čte, což způsobuje rychlé životní tempo a také internetizace. Pokud by knihovna zůstala pouze u této tradiční formy šíření informací, elektronické informační zdroje by se staly jen jejími módními výstřelky, nikdo by o nich nevěděl.

Další možností seznámení s EIZ jsou různé druhy školení, tréninků a kurzů, které ve svých prostorách knihovna zdarma nabízí. Ukazuje se však, že uživatelé o ně někdy nejeví zájem buď pro nedostatek času, nebo se nechtějí učit vyhledávat ve zdrojích, katalozích a databázích, což je ovšem na jejich škodu. Potenciál změny je právě ve veřejných knihovnách, které mají prostor a možnosti přiblížit EIZ všem věkovým kategoriím čtenářů.

(Ne)zájem o EIZ

Zdá se, že samotné informování o EIZ nepřináší žádoucí výsledek, jejich využívání a efektivita není taková, jakou si knihovník představuje. Jak jsem už zmínila, na jedné straně jsou uživatelé, kteří se spokojí s nekvalitními, volně dostupnými zdroji na internetu, které se dají rychle vyhledat, na druhé straně je knihovna s nakoupenými vysoce odbornými databázemi, které jí stály nemalé finanční prostředky, ale není o ně zájem.

Může tento trend knihovna změnit? Efektivnost a kvalita elektronických informačních zdrojů by měly jednoznačně kráčet ruku v ruce a uživatelé by si je měli uvědomit. Jak však dosáhnout toho, aby využívání EIZ bylo dostatečné?

Propagace

V první řadě by si samotní knihovníci měli promyslet strategii propagace EIZ. Klasická a tradiční propagace v rámci knihovny je důležitá, ale neměla by zůstat jako jediná. Je třeba využívat další možnosti – internetové webové stránky, intranet, e-mailovou poštu ad. Hlavně je nutné začít budovat informační kampaň od základů. Je třeba, aby se propagace posunula

za brány knihoven a sám knihovník přišel mezi vědeckou obec a představil tam možnosti a obsah EIZ. Už nestačí v knihovně čekat na svého uživatele, ale je nutné za ním přijít. Pomoci může e-mailový vnitřní server, školení na univerzitách nejen pro studenty, ale i učitele nebo školení pro lékaře atd. Důležitý je i vzdálený přístup k EIZ, který umožní přinést tyto zdroje přímo k uživateli až do jeho domu, do jeho počítače, což šetří čas. A čas jsou přece peníze. V neposlední řadě je důležité prosadit i zvýšený počet vyučovacích hodin o informačních službách. Informační výchova na univerzitách, ale i na středních školách by měla být efektivní a především praktická, protože student si teorii nastuduje, ale jak vyhledávat v katalozích, které katalogy a databáze využívat – to mu dokáže poradit jen odborný pracovník v knihovně.

Právě veřejné knihovny mohou mladým uživatelům otevřít bránu do světa EIZ mnohem dříve, než se dostanou na vysoké školy. Kromě přednášek na populární témata, jakými jsou sexuální výchova, ochrana přírody, besedy se spisovateli a známými osobnostmi apod., by byly velmi užitečné i přednášky o elektronických informačních zdrojích, které jsou vhodné pro děti a mládež. Myslím si, že by je zaujaly, protože počítače a internet jsou stále pro mladou generaci přitažlivé. Veřejné knihovny mohou mladým lidem právě těmito přednáškami ukázat, že internet a počítač se dají využít nejen k hrám, ale i k získávání kvalitních a odborných informací, k učení cizích jazyků, k rozvoji osobnosti a vlastního vzdělávání. Aby knihovník mohl pracovat s dětmi i tímto směrem, musí mít přehled, ovládat rešeršování, databáze a musí vědět jak zaujmout mladého člověka. Proto se knihovník musí neustále vzdělávat.

Vzdělávání

Efektivnost a kvalita každého EIZ se zvyšuje i jeho ovládním. Pokud to knihovník neumí a nezná, nemůže dostatečně a efektivně zakoupené zdroje využívat. V první řadě by se měl zorientovat v obrovském množství databází, seznámit se s nimi, znát všechny možnosti vyhledávání a umět poskytnout reference k dalším odborným zdrojům informací.

Každá databáze má rozdílný vyhledávací software, který je nutné ovládat. Kromě toho

musí knihovník zvládnout i spletitost EIZ. Je nutné rozlišit databázi, dodavatele nebo vydavatele. Jsou databáze multioborové, jednooborové, databáze periodických nebo neperiodických publikací, databáze určené odborníkům, laické veřejnosti či dětem, databáze bibliografické, abstraktové, plnotextové, referenční apod.

Pojmenování databází

Stává se, že knihovník neumí správně databázi pojmenovat – například databáze Academic Search Complete od společnosti EBSCO Publishing je prezentována jako databáze EBSCO. A mohla bych uvést množství dalších příkladů, s nimiž se setkávám a které zavínají, že se sám knihovník nedokáže orientovat v množství informací.

Více názvů pro jeden produkt vytváří nepohodlnou zmrštinu informací a snižuje jeho hodnotu, protože nejen knihovník, ale i uživatel se v nepřehlednosti elektronických informačních zdrojů ztrácí. Odstraněním tohoto problému by zmizelo množství nedorozumění a komplikací. Je třeba odlišit jméno producenta databáze od jejího názvu. Když se naučíme tyto věci rozlišovat, pavučina databází bude mnohem srozumitelnější. Pokud to knihovník zvládne, může EIZ před veřejností propagovat. Jejich efektivita a kvalita tím dostanou správný směr.

Rešerše

Dalším problémem je ovládání strategie rešerší – používání booleovských operátorů, krácení, ale i logické spojování slov – to všechno zaručuje kvalitní výsledek. Pokud to rešeršér neovládá, nemůže dosáhnout požadovaných výsledků a nemůže to naučit ani uživatele a EIZ se v jeho podání stávají neatraktivními a obsahově nepoužitelnými.

Samozřejmostí pro knihovníka by měla být práce s PC, v jejímž rámci musí ovládat prostředí windows, aplikace Microsoft – Word, Excel, PowerPoint, práci s vypalovací software na média CD, DVD, práci s USB, se soubory formátu PDF, doc, rtf, html, jpg, gif apod., s RSS kanály a RSS čtečkami, download soubory atd. K tomu, aby knihovník zmíněné funkce ovládal, mohou pomoci školení a kurzy. Je však o ně zájem?

Samotná školení a kurzy pro informační pra-

covníky z knihoven nejsou mnohdy plně obsažena. Ještě větší nezájem je o kurzy a školení určené studentům, vědcům a potencionálním uživatelům, které jim mohou pomoci zorientovat se v množství databází, v jednotlivých dodavatelích a také v strategii rešerší. I když jsou tato školení vedena profesionálními rešeršéry nebo společnostmi dodávajícími databáze, jsou kvalitní a pomáhají uživatelům zorientovat se v problematice EIZ, knihovny neustále bojují s malým zájmem, resp. nezájmem o ně.

Statistiky

Důležité je také sledovat využívání jednotlivých databází – počet vstupů, vyhledávání, prohlédnutých abstraktů nebo plných textů, které nabízejí jednotliví vydavatelé. To může rozhodnout při opodstatnění jednotlivých informačních zdrojů v knihovně. Jestli zdroj není využíván, je nutné hledat příčinu, snažit se ji odstranit a nakonec zvážit, jestli je pro uživatele relevantní.

Každá knihovna by měla také zvážit, kolik finančních prostředků může na EIZ vynaložit, které elektronické informační zdroje jsou pro okruh jejich uživatelů vhodné, ale zároveň nesmí opomenout už zmíněnou propagaci, zpřístupňování a využívání.

Na závěr

Nákupem EIZ činnost knihovny nekončí. Samotná propagace EIZ, studium software, obsahového složení databáze, rešeršování, školení, sledování statistik, zveřejňování a studium novinek – jen tak knihovna může dosáhnout toho, že se elektronický informační zdroj nestane jen módním výstřelkem, ale plnohodnotným a užitečným zdrojem pro její uživatele.

Hodnota EIZ nezávisí jen na tom, jaké kvalitní časopisy a e-zdroje obsahuje. Pokud se nebudou využívat, nebudou mít pro knihovnu žádnou cenu. Být módní a držet krok s nastupujícím trendem – se světem elektronických služeb je výborné, ale bez efektivity a využitelnosti každé databáze, kterou knihovna zakoupila, je to příliš velký luxus. Proto se pokusme zajistit, aby kvalita EIZ byla jasná nejen knihovníkům, ale především uživatelům.

ZUZANA HALIENOVÁ > halienova@snk.sk
> ze slovenštiny přeložila **OLGA VAŠKOVÁ**

Digitalizační centrum Knihovny AV ČR

Digitalizace je velmi aktuálním tématem v celém světě. Všichni si uvědomují, že záchrana historických a vědeckých dokumentů pomocí digitalizace je důležitým mezníkem pro zachování kulturních hodnot. V České republice lze již několik let pozorovat aktivity spojené s digitalizací, které už mají své výsledky v podobě digitálních knihoven s řadou digitalizovaných kulturních a vědeckých materiálů.

Pracoviště Akademie věd ČR vydávají již několik desetiletí množství vědecké literatury, jejíž velká část je publikována ve vědeckých časopisech, mnohé tituly mají více než stoletou tradici. V současné době vzniká naprostá většina vědeckých prací v elektronické formě. Pro výzkum v řadě oborů jsou však důležité i velmi staré vědecké práce a jejich převedení do digitální podoby pak musí zajišťovat digitalizační pracoviště.

Významným impulsem pro vznik **Digitalizačního centra Knihovny akademie věd ČR (DC KNAV)** byly povodně v roce 2002. Pro záchranu obsahu poškozených knih a časopisů byla digitalizace jedním z možných řešení. Při tak velkém objemu zničených publikací nebylo možné všechny restaurovat. Na vznik DC KNAV přispěla i Evropská unie z finančních prostředků určených na pomoc při odstraňování škod po povodních. Zkušenosti a inspirace pro vybavení digitalizačního pracoviště byly čerpány z evropských knihoven se zavedenými digitalizačními pracovišti (např. Univerzitní knihovna v německém Göttingenu). V českém prostředí byla navázána úzká spolupráce s Národní knihovnou ČR, která měla v době vzniku DC KNAV dvě digitalizační pracoviště, jedno pro rukopisy a staré tisky a druhé pro záchranu tisků z 19.–20. století tištěných na kyselém papíře.

Spolupráce s Národní knihovnou probíhá i nadále v rámci několika projektů zabývajících se digitalizací starých, ohrožených nebo vědeckých děl. Jedná se např. o výzkumné projekty *Optimalizace nástrojů pro digitalizaci tištěných dokumentů ohrožených degradací kyselého papíru* a *Evidence digitalizovaných dokumentů, sledování procesu zpracování a vývoj systému pro zpřístupnění*. KNAV spolupracuje i s dalšími partnery. Výsledkem těchto projektů je například *Česká digitální matematická knihovna* – <http://www.dml.cz/>.

Na tomto projektu se kromě KNAV podílí Matematický ústav AV ČR, který je jeho nositelem, Ústav výpočetní techniky Masarykovy univerzity v Brně, Fakulta informatiky Masarykovy univerzity v Brně a Matematicko-fyzikální fakulta Univerzity Karlovy. Digitalizační centrum KNAV zabezpečuje digitalizaci a grafické zpracování matematických publikací, jejich OCR, archivaci a prezentaci v rámci AV ČR.

Kromě těchto dlouhodobých projektů spolupracuje Digitalizační centrum i na jednorázových projektech. Mezi nejzajímavější bychom mohli zařadit například diplomy a ocenění Václava Havla z jeho knihovny, Šteyerův Kancionál pro Oddělení hudební historie Etnologického ústavu AV ČR nebo barevné mapy pro vědeckou knihovnu v Českých Budějovicích či digitalizaci barevných rukopisů ze 14.–16. století pro Moravskou zemskou knihovnu v Brně. Zpracované vzácné tisky jsou umístěny v digitální knihovně Manuscriptorium (dostupná na <http://www.manuscriptorium.com>). Unikátní byla též digitalizace Portolánového atlasu z roku 1563 pro Vědeckou knihovnu v Olomouci.

Od počátku fungování digitalizačního pracoviště KNAV v roce 2004 do konce listopadu roku 2008 bylo digitalizováno více než 2 miliony stran. Počet zaměstnanců se ze čtyř začínajících pracovníků zvýšil na současných osm, s čímž se také zvýšilo technické zabezpečení pracoviště.

V současnosti disponuje Digitalizační centrum KNAV dvěma velkoformátovými barevnými knižními skenery, dvěma skenery pro menší formáty pro skenování v šedé škále, dalšími skenery a jedním barevným skenerem pro nesvázané předlohy. Zeuschel OS 7000 jsou určeny pro formáty předloh do A2 při rozlišení 400 dpi a až 800 dpi při formátu 1x4. Skenují černobíle nebo v odstínech šedi. Pro barevné předlohy, mapy či staré tisky používá digitalizační pracoviště specializovaného knižního skenovacího zařízení DigiBook 10 000 RGB. Tento skener je určen pro formáty do velikosti A1 včetně, při rozlišení 400 dpi. Maximální rozlišení skeneru je 800 dpi při 1x4. Skener snímá předlohy buď barevně, černobíle nebo ve 256 odstínech šedi. Ke skeneru bylo dodáno speciální úchytné zařízení s přítlačným sklem pro knihy, které nelze otevřít více než na 90 nebo 120 stupňů. Dalším příslušenstvím byla přídavná plochá deska na skenování velkých map a plochých neknižních předloh. Později bylo pořízeno ještě přítlačné sklo na klasickou vyrovnávací kolébku pro formáty do A3 včetně.

Kromě barevného skeneru DigiBook využívá v současnosti Digitalizační centrum nový barevný knižní skener od firmy Proserv. Toto unikátní zařízení skenuje předlohy až do velikosti A0 při rozlišení 600 dpi pod přítlačným sklem po celé ploše. Jeho nespornou výhodou je také multifunkční základna. Prvně je to kolébka pro rozevřené knihy, kterou lze pohybovat jak v ose X, tak v ose Y. V druhé řadě je zde přidavné zařízení pro regulaci přítlačku kolébky ke sklu, rychlosti či možnost vypnutí některých jejích částí. Na tomto skeneru se provádí digitalizace historických map pro Jihočeskou vědeckou knihovnu v Českých Budějovicích.

Pro jednotlivé listy, které nejsou svázané, má pracoviště k dispozici rychlý skener Panasonic KV – S1025C High Speed Scanner. Jedná se o velkokapa-

citní zařízení pro předlohy do formátu A4 včetně. Skenuje v barvě (24bit), šedé škále nebo černobíle.

Kromě skenování se věnuje pracoviště především vytváření metadat, OCR a grafickým úpravám nasnímaného materiálu. K těmto částem zpracování je využíván především systém Sirius, software pro OCR FineReader a software pro grafické zpracování BookRestorer. Výsledek celé digitalizace (produkce pro AV ČR) si lze prohlédnout v *Digitální knihovně AV ČR* – <http://kramerius.lib.cas.cz>. Kromě produkce pro potřeby AV ČR poskytuje digitalizační centrum služby i ostatním zájemcům. Více podrobností je možné se dozvědět na webových stránkách pracoviště <http://digit.knav.cz>.

ANNA RYŠÁNKOVÁ > rysankova@lib.cas.cz

► KNIHA MÉHO SRDCE ► – PŘÍLEŽITOST ► PRO KNIHOVNY

Česká televize připravuje ve spolupráci s Českým rozhlasem, Svazem českých knihkupců a nakladateli a s knihovnami ČR pořad **Kniha mého srdce (KMS)**, jehož cílem je nalézt nejoblíbenější knihu obyvatel České republiky. Od začátku dubna do října 2009 se uskuteční rozsáhlý cyklus televizních a rozhlasových pořadů, které budou provázet hlasování veřejnosti o nejoblíbenější knihu. V pořadech vystoupí řada známých herců, autorů, politiků a dalších osobností, které vyjádří svůj vztah k četbě i milovaným knihám. Cílem celé akce není pouze hledání nejoblíbenější knihy, ale především široce pojetá popularizace četby, literatury, vydávání knih a také **činnosti knihoven**. V roce 2004 organizoval SKIP podobné celostátní hlasování pod názvem **Moje kniha** (www.mojekniha.cz). Letos budou moci knihovny využít potenciál těsné spolupráce s televizí a rozhlasem a své služby, vzdělávací i kulturní aktivity provázat s jednotlivými pořady. První příležitostí bude ještě před zahájením KMS **Týden čtení** (9.–15. 3.), dále **Noc s Andersenem** (3. 4.), **Den knihy a autorských práv** (23. 4.) a zejména **Týden knihoven** (5.–11. 10.), kdy bude vyhlášena nejoblíbenější kniha. Důležitým úkolem knihoven bude především podpora hlasování. Zde knihovny mohou zejména:

Propagovat pořad KMS mezi návštěvníky knihovny, obyvateli obce nebo mezi zaměstnanci instituce, ve

teré knihovna působí, a co nejvíce lidí přesvědčit, aby na anketu odpověděli.

Umístit logo KMS a odkaz na anketu na webové stránky knihovny; poskytnout informace o KMS ve svých prostorách.

Nabídnout možnost hlasovat prostřednictvím internetu nebo vyplnit a odevzdat anketní lístek v knihovně.

Navázat spolupráci se školami, nemocnicemi, domovy důchodců, muzei apod., kde může probíhat hlasování.

Získat podporu populárních osobností, sportovců, politiků, spisovatelů a vyzvat je k vyslovení názoru na oblíbenou knihu.

Česká televize vydá u příležitosti pořadu KMS anketní lístky a plakáty, které budou ve spolupráci se SKIP a knihovnami distribuovány do knihoven. Pořad KMS bude mít vlastní webovou stránku www.knihasrdce.cz, na které budou zveřejňovány aktuální informace, diskuse a multimediální pořady k jednotlivým knihám a autorům. Knihovny mají velkou možnost dokázat, že jsou funkční, rychle a pozitivně reagující síť informačních institucí. Je to také ojedinělá šance k jejich mediální prezentaci i příležitost přesvědčit celostátní média o výhodnosti spolupráce s knihovnami. Jaký důsledek může mít naopak pro knihovny promarnění této příležitosti ve vztahu k mediální sféře, je asi zřejmé. Vyzýváme proto všechny knihovny, aby se k akci připojily. Pokud máte zájem spolupracovat na akci KMS, zaregistrujte se na <http://skip.nkp.cz/akcKMS.htm>, kde jsou k dispozici další informace.

VÍT RICHTER

ŠEDESÁTILETÁ JUBILANTKA Z LEVOČE

Uplynulý rok byl pro Slovenskou knihovnu pro nevidomé Matěje Hrebendy v Levoči významný. Připomněla si totiž 60. výročí svého vzniku. Jde o jedinou a jedinečnou instituci svého druhu na Slovensku, jejíž prioritou je výroba a tisk slepeckých knih a časopisů.

CO TOMU PŘEDCHÁZELO?

Francoz Louis Braille (1809–1852) jako tříletý přišel o zrak. V šestnácti vymyslel slepecké písmo, což na cestě za poznáním, vzděláváním a seberealizací milionů nevidomých a slabozrakých lidí na celém světě představovalo opravdový zlom. Braillovo písmo se skládá ze šesti reliéfních bodů, které v různých konfiguracích skládají celou abecedu. Francozi jako znak díky uložili Braillova popel do Pantheonu, místa posledního odpočinku nejvýznamnějších osobností Francie. A před několika lety Sdružení přátel Louise Brailly proměnilo jeho rodný dům v Coupvray, asi 35 kilometru od Paříže, v muzeum.

Slováci mají rovněž svého významného představitele. Je jím nevidomý Matěj Hrebenda, rodák z Rimavské Píly (1796–1880), který v 19. století chodil po slovenských vesnicích a roznášel slovenské i české knihy a kalendáře těm, kteří měli zájem o psané slovo. Jméno tohoto obětavého šířitele osvěty si dala do názvu i levočská slepecká knihovna.

LEVOČA – CENTRUM NEVIDOMÝCH

Slepecký tisk píše svou šedesátiletou historii a své kořeny začal zapouštět ve starobylé Levoči, které se ne nadarmo připsuje přívlastek – centrum nevidomých. Sídli tu totiž mateřská i základní škola, hned v sousedství je Střední odborná škola pro mládež s vadami zraku a Rehabilitační středisko pro zrakově postižené. Toto středisko poskytuje rehabilitaci a rekvalifikaci lidem po ztrátě nebo podstatném oslabení zraku v produktivním věku. Všechny zmíněné instituce mají za sebou léta tvořivé a smysluplné práce. Od 16. listopadu 1990 na náměstí Majstra Pavla v domě číslo 28 našlo své sídlo i Muzeum speciálního školství,

v němž je stálá expozice Dějin speciálního školství na Slovensku.

SLEPECKÝ TISK A KNIHOVNA

Začátky slepecké tiskárny byly pomalé a komplikované. Tiskárna stále sídlila v provizorních prostorách v zadním traktu kostela minoritů. Uplynulo několik dlouhých let, než se v dubnu 1973 položil základní kámen budovy a trvalo celé tři roky, kdy se 21. května 1976 slavnostně otevřela Tiskárna a knihovna pro nevidomé v Levoči. Od té doby objekt, který stál téměř šest milionů, prošel mnoha změnami na různých úrovních. Především slepecká knihovna patřila pod Svaz invalidů. Od 1. ledna 1994 přešla pod správu Ministerstva kultury SR a od 1. ledna 1999 změnila svůj název na Slovenskou knihovnu pro nevidomé Matěje Hrebendy (SKN). Jejím posláním je zpracovávat dokumenty – knihy, učebnice, časopisy, tiskoviny tak, aby byly přístupné vnímání nevidomých (Braillovo písmo, zvukové knihy a časopisy na magnetofonových kazetách a v digitální formě) a slabozrakým (zvětšený typ tisku). Takto zpracované dokumenty jsou zařazovány do knihovních fondů a využívají se v prezenčních, absenčních a zásilkových výpůjčních službách nevidomým a slabozrakým lidem na Slovensku, ale i v zahraničí, především v Česku.

SKN metodicky usměrňuje třicet oddělení pro nevidomé a slabozraké uživatele ve veřejných knihovnách na území Slovenska, včetně Městské knihovny v Bratislavě, kterým rovněž poskytuje dokumenty pro nevidomé.

NA POČÁTKU BYL SLABIKÁŘ

Na samotném začátku slepeckého tisku na Slovensku byl slabikář. Jeho autorem byl Adolf Fryc,

který přišel z Prahy v roce 1921 a v Levoči působil 18 let. Protože žáci neměli slabikář v knižní podobě, museli si ho přepisovat formou diktátu. V letech 1921–1938 vyšly v Braillově písmu ještě čtyři učebnice a dvě čítanky. Ve slovenštině je vydal pražský spolek Český slepecký tisk. Byla to Kukučínova novela *Mišo* a Krčméryho básnická sbírka *Keď sa sloboda rodila*. Ústav pro slepce v Báhoňi se v třicátých letech minulého století rozhodl ručně přepisovat knihy do Braillova písma, ale ty sloužily pouze pro potřeby vlastních chovanců. Nejstarší ručně přepsanou knihou je titul *Miešané básně slovenských spisovateľov*. Pětadevadesáti stránkovou sbírku přepsala ručně na Braillově tabulce Gizela Masárová z Bratislavy v roce 1931. Přesto, že už v té době existovaly Pichtovy stroje, které bychom mohli přirovnat k našim psacím strojům, G. Masárová přepisovala zmíněný text bod po bodu. Tyto více než skromné začátky braillova tisku odrážely rovněž hospodářské poměry, které tenkrát vládly v Čechách a na Slovensku. Absence tištěného slova v Braillově písmu na Slovensku byla velká, Praha na tom byla lépe. Slepecký ústav v Levoči suploval nedostatek slepeckého tisku dovozem českých periodik.

SOUČASNOST

Dnes slepecká redakce připravuje a zadává do výroby 17 periodik. Každý z časopisů vychází s různou periodicitou (od čtrnáctideníku, měsíčníky až po čtvrtletníky), léty se obsahově vyprofiloval, a tak si ten „svůj“ mohou najít ženy, mladí lidé, učitelé hudby, maséři, věřící, milovníci sportu,

vědy, kultury. V pestré paletě periodik má své místo i nejstarší padesáti devítiletý kmenový časopis *Nový život* a jediné černě tištěné periodikum pro slabozraké *Priezor* spolu se ženským magazínem *Vierka*. Všech 17 časopisů nabízí levočská SKN v několika formách a mnohé vycházejí i v různých mutacích, tzn. v Braillově písmu, na zvukových kazetách, CD nosičích, ve formátu MP3 a WMA DRM 10, resp. v černotisku. Digitální věk neobešel ani levočskou instituci, a tak si dnes čtenáři mohou z webové stránky SKN (<http://www.skn.sk>) stáhnout nejen knihy, ale od letošního ledna i tři zvukové časopisy on-line.

Ve zvukových studiích se začalo s nahráváním knih na magnetofonové pásky a kazety v roce 1962. Od roku 2004 jsou všechny zvukové knihy a časopisy nahrávány v digitálním formátu. V roce 2003 prošla zvuková studia komplexní obnovou a díky 18 milionovému grantu japonské vlády má levočská knihovna špičkově vybavená dvě zvuková studia. V nich nahrávají knihy a časopisy profesionálně – herci z bratislavských i regionálních divadel.

První vytištěnou učebnicí v tiskárně byl slabikář *Prvé krôčky* (1948). V současnosti SKN kromě periodik, beletrie a učebnic v Braillově písmu vydává a tiskne kalendáře i reliéfní obrázky.

SKN zaměstnává padesát lidí, v organizační struktuře funguje sedm oddělení, jejichž hlavní náplní je příprava, výroba a expedice knih a časopisů pro zrakově postižené po celém Slovensku i za jeho hranicemi. Ročně tuto instituci navštíví kolem 6000 uživatelů a knihovna půjčí přibližně 45 000 knihovních jednotek. Roční přírůstek zvukových dokumentů představuje 2500 knihovních jednotek, tj. 200 titulů a 200 knihovních jednotek, což se rovná 80 titulů v Braillově písmu.

V knižním fondu SKN je kolem 35 000 knihovních jednotek, což je 4500 zvukových titulů a 2100 v Braillově písmu. K šíření poznání a informací přispívá levočská SKN nejenom vydáváním knih a periodik, ale také přístupem na internet. Před třemi lety zřídila ve svých prostorách na náměstí Majstra Pavla 32 čítárnu, kde je instalovaný i počítač s internetem a přístupný je zdarma. Služby SKN využívá přibližně 9000 zrakově postižených uživatelů.

> ze slovenštiny přeložila **OLGA VAŠKOVÁ**

Už jsem čtenář

– Knížka pro prvňáčka

Nový projekt Národní pedagogické knihovny Komenského na pomoc rozvoji čtenářské gramotnosti

Cílem projektu je podpořit rozvoj zájmu o četbu u dětí v prvním roce školní docházky a vytvořit základ pro pravidelný návyk k četbě, který je rozhodujícím faktorem pro úspěšný rozvoj čtenářské gramotnosti během celé školní docházky i pozdější uplatnění v životě. Všechny dovednosti, které získá žák v prvním roce školní docházky, jsou pro jeho další život do jisté míry limitující, četba má však mezi nimi mimořádný význam, protože od zběhlosti v četbě s porozuměním se odvíjí úspěšnost v ostatních dovednostech.

Projekt chce podchytit zájem nejmenších žáků o četbu tím, že jim dospělí, kteří jim četbu ve výuce zprostředkují, tzn. učitelé a **knihovníci**, dají najevo, že úspěšným zvládnutím čtení dosáhli něčeho opravdu mimořádného, za co si zaslouží uznání i odměnu nejen ve formě jedničky na vysvědčení.

Takovou odměnou bude *Knížka pro prvňáčka*, kniha, kterou napíše renomovaný český autor/ka speciálně pro prvňáčky určitého školního roku a která se nebude moci získat volně v knihkupectvích. To znamená, že knihu budou mít výlučně absolventi prvních ročníků ZŠ v příslušném prvním roce. Kniha musí splňovat všechna kritéria pro tzv. první čtení a ilustrovat by ji měl, pokud možno, známý ilustrátor. Knížku zdarma obdrží děti přihlášené do projektu na slavnostní akci pořádané školou, vybrané děti obdrží knížku na ministerstvu školství za přítomnosti zástupce MŠMT, autorky textu a ilustrátora. Ve školním roce 2008/2009 dostanou děti přihlášené do projektu knížku Ivony Břežinové *Okno do komína* s ilustracemi Vlasty Baránkové.

Řešitelem prvního ročníku projektu je Ústav pro informace ve vzdělávání – Národní pedagogická knihovna Komenského. Věříme, že projekt bude pokračovat i v následujících letech.

ČASOVÝ HARMONOGRAM PROJEKTU

termín 28. 2. 2009

Ústav pro informace ve vzdělávání vyhlásil projekt v listopadu 2008.

Žáci prvních tříd přihlašuje do projektu škola, **školní knihovna nebo dětské oddělení veřejné knihovny**. Přihlášky se zasílají v elektronické podobě na adresu knihaproprvnacka@npkk.cz na formuláři, který je vystaven na adrese www.npkk.cz.

V přihlášce musí být uvedena kontaktní odpovědná osoba pro další komunikaci v projektu.

termín 30. 4. 2009

Odpovědná osoba napíše, jaké aktivity k rozvoji čtenářské gramotnosti byly v místě pro žáky

prvních tříd připraveny a kolik dětí se jich účastnilo. (Může se jednat o společná čtení dospělých s dětmi, besedy se spisovatelem nebo ilustrátorem apod.). Zároveň oznámí, jakým způsobem a v jakém termínu předá vybraným dětem knížku pro prvňáčka.

termín 15. 5. 2009

Řešitel projektu upřesní počet knih, které jednotlivým přihlášeným účastníkům projektu může věnovat.

termín do konce školního roku 2008/2009

Odpovědná osoba zajistí důstojné předání knížky pro prvňáčka nejpozději do konce školního roku.

Po domluvě je možno na akci pozvat spisovatelku, případně organizátory projektu.

termín 1. týden v červnu 2009

Žáci, které vybere odpovědná osoba na základě vlastních kritérií, budou s doprovodem dospělého pozváni do Prahy na slavnostní předání za účasti zástupců MŠMT, autorky textu a ilustrátora. Možný počet dětí, pozvaných do Prahy bude upřesněn do 15. 5. 2009.

Další informace vám podají Mgr. Ivana Hutařová – hutarova@npkk.cz a Mgr. Alice Košková – koskova@npkk.cz

Karel Čapek v pražské základní škole

Spisovatel Karel Čapek sedí za psacím stolem a radí se s pskem a kočičkou o čem má psát pro děti. Následují scénky o tom, jak si pesek roztrhl kalhoty a jak mu je kočička spravovala či jak pekli dort... To všechno předvedly děti ze Základní školy Klausova v Praze 13 malým pozvaným hostům ze sousední mateřské školy v rámci dlouhodobého projektu věnovanému Karlu Čapkoví.

A jak to všechno začalo? Vyprávěním knihovnice školákům o životě bratří Čapků podle knížky Ilony Borské *Příběh staršího bratra*. V knize je plno obrázků a fotografií z rodiny Čapkovy, z dětství obou bratrů, a také je v ní krásný portrét Karla Čapka, který namaloval jeho bratr Josef.

K doplnění představ žáků o Karlu Čapkoví přispěl v říjnu loňského roku výlet do Strže, kde je dnes spisova-

telův památník. Dalším oživením byla návštěva zámku Chýše u Žlutic, v němž Karel Čapek působil krátkou dobu jako domácí učitel a knihovník v rodině Lažanských.

Součástí projektu jsou dílničky pro děti ze sousední mateřské školy. Na jedné z nich děti pekly dort, vlastně zdobily korpus, na další zhotovovaly pyšnou noční košilku a poslouchaly čtení z pohádkové a povídkové tvorby Karla Čapka.

Z posluchačů se posléze stávají účinkující, herci a aktéři dalších vystoupení pro rodiče a budoucí prv-

ňáčky. Přípravují školičky pro předškoláky, kočkopejskohrátky nebo program, který bude probíhat při zápisu dětí do prvních tříd. Pod dojemem četby Čapkových pohádek a povídek kreslí obrázky. Knihovnice

Foto Helena Hejrová

se diví, paní učitelka rozpoutává sled akcí, který nemá konce.

Samotná knihovna by nemohla poskytnout tolik příležitostí k zapojení dětí do literární, dramatické a výtvarné práce. To může lépe zvládat škola, která má dobré podmínky pro mimoškolní práce a obětavou a aktivní učitelku.

Tak nějak si představují komplexní výchovu, spolupráci knihovny se školou, ať už to nazveme „čapkování“ či jinak. Díky velkému pochopení školy, iniciativy paní učitelky Zdeňky Novotné, spolupráci rodičů při výrobě kostýmů a velkému zájmu a zaujetí dětí se podařilo uskutečnit projekt, z něhož by měl Karel Čapek patrně velkou radost.

ILUŠE CEJPKOVÁ

Multimediální festivaly v Regionální knihovně Karviná

Dnešní mladá generace, vlastně můžeme hovořit o dětech narozených po roce 1983, začíná být generací počítačových her, řekli bychom *net* generací. Počítače, internet, multimediální aplikace se však netýkají jen mladých a odborné veřejnosti, začínají je používat všichni.

Zásadním problémem souvisejícím s nástupem informačních technolo-

gií se jevila ztráta komunikace mezi generacemi. Jde pravděpodobně o problém jedné dvou generací, protože elektronická informatika vznikla a prude se vyvíjela až koncem 20. století. A protože doba elektronických informačních technologií je tady, je třeba brát ji se všemi pozitivy i nedostatky. Je součástí novodobé mediální kultury. Nereagovat

Foto archiv knihovny

na tuto fakta znamená ztratit kontakt mezi generacemi. Knihovna, jako kulturní a informační instituce, může a hraje na tomto úseku velmi významnou roli.

Regionální knihovna v Karvině disponovala a disponuje solidní úrovní výpočetní techniky i technickým vybavením kinosálu, který je předurčen k organizování akcí spojených s informačními technologiemi.

Hlavní myšlenkou akce nazvané *Multimediální festival*, která se poprvé konala v březnu roku 2002, bylo rozšíření možností vzdělávání a také prezentace nových informačních technologií mezi žáky, studenty, pedagogy, pracovníky knihovny. Hlavním partnerem bylo Statutární město Karviná, které projekt uvítalo a podpořilo.

Tématem prvního ročníku festivalu bylo sestavení vlastní prezentace základních a středních škol, které pak byly vystaveny na stránkách knihovny (www.rkka.cz).

V roce 2003 se Regionální knihovna Karviná snažila podnítit zájem žáků a studentů o dění ve městě výtvarnou soutěží na téma *Moje město Karviná*. Každá škola vyhlásila svou interní soutěž, z níž pak bylo vybráno pět až deset nejlepších výtvarných prací, které školy naskenovaly a poslaly prostřednictvím elektronické pošty do knihovny. Současně probíhaly i prezentace středních škol na téma *tvorba vlastních www stránek a dalších multimediálních produktů*, stejně jako prezentace vlastních produktů Regionální knihovny Karviná (DAWINCI, MVS, Domácí knihovnička).

První dva ročníky byly pro nás testováním, sbíráním zkušeností, vychytáváním nedostatků a vzhledem k zájmu škol jsme cítili potřebu zaměřit se na atraktivnost i náročnost témat a využít v dobrém velkou soutěživost žáků, studentů i pedagogů, kteří si v zadních řadách kino-

sálu tipovali „jen znalostně“ své odpovědi.

V roce 2004 byly školám nabídnuty dvě soutěže. Pro základní školy soutěž *Virtuální galerie Otakara Barana*. Žáci měli vytvořit webovou prezentaci výstavy Otakara Barana, jež se tehdy odehrávala v Galerii Pod Věží. Cílem akce bylo probudit zájem mládeže o výtvarné umění a přitom využít jejich zájem o informační technologie.

Forma soutěžní části pro střední školy se pozměnila tím způsobem, že každá ze soutěžících středních škol měla možnost sledovat zápolení svých spolužáků ve školních počítačových učebnách. Nakonec přišlo i na ně, když odpovídali na čtyři otázky prostřednictvím internetu. Body za správné, či špatné odpovědi ze škol se připoisovaly nebo odečítaly soutěžícím v kinosále. Tím mohl být konečný výsledek podstatně ovlivněn. Soutěžilo se ve znalostech o *Evropské unii*, o městě Karviná a o informačních technologiích s využitím on-line komunikace.

Čtvrtý ročník Multimediálního festivalu probíhal v březnu roku 2005 a nabídl základním a středním školám vědomostní soutěž o *ekologii*. Vyznačovala se vysokou účastí – přihlásilo se deset základních a pět středních škol (pro informaci – v Karvině se nacházelo patnáct ZŠ a osm SŠ a učilišť). Ostatní žáci a studenti měli možnost sledovat průběh soutěže a pomoci chatu své spolužáky povzbuzovat na www.festival.rkka.cz (díky kameře je bylo také vidět).

V březnu roku 2006 měl Multimediální festival dvě témata: *vědomostní soutěž o české a světové literatuře*, druhé o *historii a současnosti regionu Karvinska a Těšínského Slezska*, které bylo určeno žákům základních a studentům středních škol. Důraz byl kladen na otázky věnované regionu, protože se ukázalo, že v předchozích letech právě tato

témata činila žákům a studentům problémy.

Šestý ročník Multimediálního festivalu v roce 2007 probíhal v rámci *Dnů irské kultury*, které se v Karvině slavily poprvé (10. 3. 2007–16. 3. 2007). Regionální knihovna Karviná k oslavám přispěla stěžejními akcemi, kterými byly právě Multimediální festival a knižní výstava *Významní irští spisovatelé ve fondu Regionální knihovny*. Festival opět probíhal formou vědomostní soutěže na téma *Evropská unie a země EU* se zaměřením na Irsko. Žáci a studenti se znovu sešli v kinosále Regionální knihovny, odkud bylo vše vysíláno do sítě internet.

Minulý rok v březnu bylo pro tříčlenná družstva žáků ze čtrnácti základních škol připraveno soutěžní téma *Věci mezi nebem a zemí – vynálezy, které ovlivnily vývoj lidstva*. Pět středních škol zápolilo s tématem *Film, literatura a škola*. Celé „klání“ bylo možné opět sledovat na www.festival.rkka.cz, na soutěžící se přijela podívat i televize Polar Karviná a Ostravský rozhlas.

V realizaci festivalů všech předchozích ročníků nás zejména podporovalo Statutární město Karviná a dále řada sponzorů, kteří poskytli hodnotné ceny a občerstvení pro soutěžící. Poděkování patří i školám a zaměstnancům knihovny, kteří se již roky na organizaci Multimediálního festivalu podílejí.

Na rok 2009 připadne už jeho osmý ročník. Vzhledem k cíli festivalu – *cesta za poznáním a vzděláním* – ho chceme obohatit o nový rozměr, upozornit na jedinečnost knih a cíleně se zaměřit na jejich přístupnost dětem a mládeži. Ovšem za předpokladu, že soutěžní část, která se mezi žáky a studenty těší velké oblibě, zůstane zachována.

VĚRA RYNDKOVÁ

ZUZANA HELINSKY ODPOVÍDÁ (NEJEN) ZE ŠVÉDSKA

DOTAZ: Jak vycházejí knihovny ve Švédsku vstříc svým uživatelům?

ODPOVĚĎ: Jako všude ve světě i ve Švédsku se diskutuje o uživatelském pohodlí v knihovnách. Internet je obrovská vymoženost, ale pochopitelně také konkurent, pokud jde o „běžné“ informace. Je dobré si to uvědomit a nebát se toho. Spíš musíme hledat vysvětlení, proč je internet tak populární! Jedním z důvodů je, že způsob vyhledávání je na internetu úžasně jednoduchý a nevyžaduje od uživatele žádné velké předchozí znalosti.

Ve švédských knihovnách se používají názvové, autorské a předmětové rejstříky. Předmětový rejstřík a vůbec celé uspořádání knihoven se řídí podle systému SAB (Sveriges Allmänna Biblioteksförening), vynalezeného švédskými knihovnicí v roce 1917 ve Stockholmu, a je jako všechny klasifikační systémy už od doby Putnama a Cuttera (a jistě ještě dřív) předmětem stálé diskuse. Je postaven na systému abecedy, například pod písmenem A najdeme fondy pojednávající o knihovnictví a knihách (nejdůležitější a nejvyhledávanější fondy v celé knihovně?). Pod písmenem B fondy všeobecné a různé a pod písmenem C náboženství.

Nutno přiznat, že tento systém nebyl nikdy pro uživatele ani pohodlný ani pochopitelný. Přesto fungoval téměř 100 let a celou dobu se švédští knihovníci snažili ho návštěvníky naučit. Výsledkem je věčná diskuse o tom, jestli my knihovníci máme učit a vychovávat návštěvníky, aby se přizpůsobili našim potřebám. Naopak, my se budeme muset přizpůsobit daleko víc, než jsme si doposud mysleli, konkurence nás donutí! Proto je načase SAB systém změnit.

I švédská Královská knihovna ve Stockholmu, podle které se provádí klasifikace a katalogizace v celém Švédsku, připravuje změnu, způsobenou nároky na zvýšené uživatelské pohodlí. Po 87 letech přechází na DDC (Dewey Decimal Classification) – Deweyho desetinné třídění a opouští vyzkoušený systém SAB. Deweyho klasifikace se používá v 135 zemích a v 30 různých jazycích.

Objevují se dokonce první vlašťovky, které SAB systém opustily úplně, a pozor, ani ho nenahradily Deweyho desetinným tříděním a nečekají ani, až bude Královská knihovna hotová se svými změnami. Rozhodly se jít vlastní cestou, jako například městská knihovna v Nacka Forum, která je součástí obrovského moderního obchodního centra.

Geografické umístění knihovny se diskutuje na téměř každém workshopu, který jsem měla v různých zemích, protože všechny knihovny se potýkají nejen s klesajícím počtem výpůjček, ale i s menším zájmem návštěvníků.

Pokud jde o to, kde naši zákazníci dnes tráví nejvíce volného času, tak jsou to právě obchodní centra. Co tedy může být lepšího než umístit knihovnu právě tam? Tím se otevírají nové možnosti a knihovna v Nacka Forum nabízí mimo jiné i pomoc při výběru a nákupu knih u konkurence a pořádá nákupní výlety do knihkupectví.

Samozřejmě, nájem je drahý, a také se tato knihovna potýká s problémem otevírací doby, kterou musela přizpůsobit obchodům, což klade velké nároky na personál. Díky svému umístění se však v knihovně dramaticky zvýšil počet návštěvníků a počet výpůjček. Možná také proto, že se knihovníci rozhodli naprosto revolučně změnit i celé její uspořádání, které vychází jenom z potřeb zákazníků. Má teď kategorie naprosto neknižovnické – jako třeba Svět, Domov a rodina, Děti, Kultura a zábava a Čtení pro potěšení.

A tomu já říkám uživatelské pohodlí!

DO ČÍSLA přispěli

● **PhDr. Jaroslav Císař** – Vydavatelství Grand Princ v Praze ● **Mgr. Zuzana Halienová** – Slovenská národná knižnica v Martine ● **PhDr. Jiřina Kádnerová** – Středočeská vědecká knihovna v Kladně ● **PhDr. Halina Moliňová** – Regionální knihovna Karviná ● **Mgr. Gabriela Rerková** – Slovenská knižnica pre nevidiacich Mateja Hrebendu v Levoči ● **PhDr. Vít Richter** – Národní knihovna ČR v Praze ● **Bc. Jan Rylich** – Studia nových médií, FF UK v Praze ● **Mgr. Anna Ryšánková** – Digitalizační centrum Knihovny AV ČR ● **Mgr. Kateřina Slušná** – Koutná & Slušná, advokátní kancelář v.o.s. ● **PhDr. Karel Sosna** – Parlamentní knihovna ČR

VYŠLO V KNIHOVNÁCH

Městská knihovna Rakovník vydala a v prosinci roku 2008 pokřtila novou knihu **Slovo do pramice**. Autorem textu je Milan Zimmermann, ilustrace vytvořila

Marcela Alfonsová. Kniha pomocí obrázků a básniček mapuje horní tok řeky Berounky a připomíná místa, která stojí za návštěvu. Je určena všem, kdo tuto řeku znají a rádi se k ní vracejí, dětem i „nedospělým“ dospělým, vodákům i pěším turistům. Vazba, 35 stran.

Severočeská vědecká knihovna v Ústí nad Labem vydala publikaci **Gavrilo Princip**. Autorkou básně inspirované činem atentátníka je Anna Stará. Zájemci si knihu mohou objednat na adrese Anna Stará, Krátká 987, 410 02 Lovosice. Doporučená cena je 50 Kč.

Knihovna města Hradec Králové vydala k 70. výročí úmrtí Karla Čapka publikaci **Hradecký stříbrný vítr**. Kniha má podtitul **Studentský spolek Mansarda, Karel Čapek a další osobnosti české kultury** a obsahuje řadu zajímavých dokumentů, fotografií i básnických prvotín. Publikace mapuje

činnost studentského spolku, který vznikl v Hradci Králové na počátku dvacátého století. Kromě Karla Čapka jsou v knize zařazeni i další královéhradečtí studenti, např. Jiří Červený, Rudolf Medek, Emil Vachek i méně známí František Kryštof a Josef Rosenzweig (strýc Jiřího Ortena).

Knihu je možné objednat na e-mailu: knihovna@knihovnahk.cz, její cena je 100 Kč.

KNIHOVNA Z OBÁLKY

Stadtbibliothek Linz Městská knihovna Linec

FAKTA A ZAJÍMAVOSTI:

Za zvuku vídeňského valčíku, premiéry Raketové symfonie britského skladatele Orlanda Gougha a posléze ohňostroje přivítalo největší město Horních Rakous – Linec, ležící na břehu Dunaje (na rozloze 95,98 km², 189 528 obyvatel), příchod roku 2009. Hlavním důvodem těchto oslav však nebyl příchod nového roku, ale to, že se Linec stává evropským hlavním městem kultury 2009. Kromě řady pamětihodností a krásné přírody má i novou pozoruhodnou knihovnu.

- Knihovna sídlí ve čtvrti Volksgarten, v budově zvané Wissensturm – nejpřesnější překlad názvu by měl znít *Věž vědění*.
- Budova je 63 metrů vysoká, má tvar elipsy a uvnitř skrývá 15 nadzemních poschodí, třípatrový tzv. sokl a jedno podzemní podlaží. Dominují jí materiály izolované sklo (ECKLITE), kov a beton.
- Výstavba budovy začala v únoru roku 2005 a byla ukončena v září roku 2007. Svou výškou se Wissensturm řadí k ostatním lineckým dominantám (Neuer Dom, Rathaus, Hochhaus am Bahnhof). Město Linec na její výstavbu uvolnilo kolem 28 mil. EUR.
- Základní architektonický koncept pochází od lineckých architektů Franze Kneidingera a Heinze Stögmüllera.
- Nejvíce prostoru zde zaujímá Volkshochschule Linz – Lidová vysoká škola nebo-li Středisko dalšího vzdělávání dospělých.
- Samotná knihovna je umístěna v soklu budovy, který vystupuje v 1. až 3. patře z tělesa věže. Zabírá 2 300 m² z celkové plochy věže 15 400 m².
- Knihovna nabízí okolo 250 000 médií ze všech vědních oborů. Vedle knih to jsou samozřejmě také noviny, časopisy, CD, DVD, noty atd.

● Velmi poutavě vyzdobené a vybavené je dětské oddělení, zajímavá je ale také čtenářská terasa či v knihovně neobvyklé akvárium.

● Webová stránka knihovny je <http://www.linz.at/bildung/stadtbibliothek.asp>.

Fotky Marcela Buřilová, základní informace poskytl PhDr. Ladislav Kurka.

Úplný přehled novinek najdete na adrese http://knihovnam.nkp.cz/sekce.php3?page=09_Okn_Prirustky.htm

KNIHOVNICTVÍ

Teorie. Řízení a organizace

BIX – der Bibliotheksindex : ein Sonderheft von B.I.T. online. 2008 / hrsg. von Rolf Fuhlrott ...[et al.]. /Ukazatel knihoven. Zvláštní číslo časopisu B.I.T. online 2008./ Wiesbaden : Dinges & Frick, 2008. – 56 s. : il. *Kfe 8.691/B*

BUDD, John M. : Self-Examination : the present and future of librarianship. /Sebeanalyza : přítomnost a budoucnost knihovnictví. / Westport : Libraries Unlimited, 2008. – xiii, 281 s. *Kea 37.607*

COLEMAN, Sterling Joseph, Jr. : Librarianship and Information Science in the Islamic World, 1966–1999 : an annotated bibliography. /Knihovnictví a informační věda v islámském světě, 1966 až 1999. Anotovaná bibliografie. / Lanham : Scarecrow Press, 2005. – ix, 425 s. *Kfe 37.603*

Research Library International Benchmarks. /Mezinárodní srovnávání vědeckých knihoven. / New York : Primary Research Group, 202 s. *Kf 37.474*

RUPPELT, Georg : Buch- und Bibliotheksgeschichte. /Dějiny knihy a knihoven. / Hildesheim : Olms, 2007. – 229 s. *Kdb 37.300*

Automatizace knihovnické a informační činnosti

ALBITZ, Becky : Licensing and Managing Electronic Resources. /Licencování a řízení elektronických zdrojů. / Oxford : Chandos, 2008. – xxi, 182 s. *Abdf 37.667*

MAY, Christopher : Digital Rights Management : the problem of expanding ownership rights. /Řízení digitálního práva : problém expandování vlastnických práv. / Oxford : Chandos, 2007. – xv, 162 s. *Abdf 37.496*

The Survey of Library Database Licensing Practices. /Přehled způsobů licencování knihovnických databází. / New York : Primary Research Group, 2008. – 110 s. *Abdb 37.613*

Organizace knihovních fondů

Perspectives on Serials in the Hybrid Environment / ed. by Harriet Lightman and John P. Blosser. /Perspektivy seriálů v hybridním prostředí. / Chicago : American Library Association, 2007. – xv, 111 s. – (ALCTS Papers on Library Technical Services and Collections ; 15) *Oaab 37.445*

SATIJA, Mohinder Partap – HAYNES, Elizabeth : User's Guide to Search List of Subject Headings.

/Uživatelská příručka k seznamu předmětových hesel. / Lanham : Scarecrow Press, 2008. – ix, 145 s. *Odbb 37.604*

Sítě knihoven

Postavenie a úloha verejných knižníc v Bratislavskom kraji : zborník materiálov zo seminára pri príležitosti 35. výročia Knižnice Ružinov / zostavil Peter Kuzma. Bratislava : Knižnica Ružinov, 2008. – 113 s. : il. – (Všeličo ; zv. 8) *Teb 37.617*

Studijní a vědecká knihovna v Hradci Králové / ed. Pavel Doucek. Hradec Králové : Studijní a vědecká knihovna v Hradci Králové, 2008. – [60] s. : barev. il. *Ta 37.630*

Šmidingerova knihovna ve Strakonicih 1843 až 2008, 165 let. Strakonice : Šmidingerova knihovna, 2008. – 1 sv. (23 volných listů) : il. *Tec 8.705/B*

Služby knihoven

MATTHEWS, Joseph R. : The Evaluation and Measurement of Library Services. /Hodnocení a měření knihovnických služeb. / Westport : Libraries Unlimited, 2007. – xx, 372 s. : grafy. *Kf 37.608*

Public relations a lobovanie pre knižnice : zborník príspevkov z odborného seminára, ktorý sa konal dňa 4. marca 2008 v Štátnej vedeckej knižnici v Banskej Bystrici / zostavila Blanka Snopková. Banská Bystrica : Štátna vedecká knižnica, 2008. – 1 elektronický optický disk (CD-ROM) : barev. *Se 432/CD-ROM*

KNIHOVĚDA

A Companion to the History of the Book / ed. by Simon Eliot and Jonathan Rose. /Průvodce dějinami knihy. / Malden : Blackwell, 2007. – xvi, 599 s. : il. – (Blackwell Companions to Literature and Culture ; 48) *Xa 37.175*

Dalimilova kronika : pařížský zlomek latinského překladu v Olomouci : [Filozofická fakulta Univerzity Palackého v Olomouci, Umělecké centrum UP, 9. až 31. října 2006 / text Libuše Hrabová, Antonín Kalous]. Olomouc : Nadační ústav regionální spolupráce, 2006. – [21] s. : barev. faksim. *Xaa 36.609*

DEAZLEY, Ronan : Rethinking copyright : history, theory, language. /Přehodnocení autorského práva : dějiny, teorie, jazyk. / London : Edward Elgar, 2006. – 201 s. *Xd 36.570*

DESAIVE, Suna – POGGIOLI, Noëlle : Le marketing du livre : études et stratégies. /Marketing knihy : studie a strategie. / Paris : Electre, 2006. – 153 s. – (Pratiques éditoriales) *Xc 36.619*

ZÁKLADNÍ KAMENY

NOVÉ BUDOVY NÁRODNÍ KNIHOVNY

25. část

aneb Národ sobě II

text JAROSLAV CÍSAŘ ▶ foto EVA HODÍKOVÁ

KÁMEN DVACÁTÝ SEDMÝ

/ Knihovna Regionálního muzea v Teplicích

Čtvrtý základní kámen pro novou budovu Národní knihovny ČR, pocházející z Ústeckého kraje, věnovala knihovna Regionálního muzea v Teplicích. Tento kámen patří svou velikostí k těm nejmenším, které se od dárců sešly. Ovšem svou symbolikou daleko přesahuje své fyzické rozměry. Regionální muzeum v Teplicích a jeho knihovna tedy nemohly zvolit dar příhodnější.

Darování tohoto kamene má nejen svou hlubokou symboliku, ale na tomto místě prozradíme i jeho „tajemství“. Slovo dáme osobě nanejvýš povolované, která má i plné právo vše objasnit – paní Janě Michlové, vedoucí knihovny Regionálního muzea v Teplicích: „*Za náš kraj jsme chtěli především darovat kámen z hory Říp, ale trochu vše vážlo na souhlasu památkářů [viz část Kámen dvacátý čtvrtý]... Proto mne napadlo jako náhradu přivést kámen upomínající předchozí obyvatele české kotliny, kteří dali této zemi i její první jméno Bohemia a které zároveň můžeme považovat za objevitele léčivých pramenů v Teplicích. Svědčí o tom četné nálezy z počátku našeho letopočtu: spony, mince, střepy nádob apod. Teplice se proto považují za nejstarší lázně střední Evropy. Nad prameny léčivé vody také založila Judita Duryňská, jedna z prvních českých královen, ženský benediktinský klášter, v němž podle soudobé kroniky byla i pohřbena. Hrob byl objeven při archeologickém výzkumu před 50 lety. Královna Judita je známá jako vzdělaná žena a především jako úspěšný stavebník, který své plány zdárně dokončil. Zaštitila výstavbu nejen románské klášterní baziliky v Teplicích, ale především prvního pražského kamenného mostu tzv. Juditina, proto jsem také navrhla pokřtít vodou z Pravřídla pro zdárné dokončení stavby nové budovy Národní knihovny ČR všechny kameny, které naše delegace předávala.*“

Pro přesnost a úplnost dodejme, že se tak i stalo a že při happeningu na Letné tento základní kámen nehrál žádnou podřadnou nebo náhradní roli mezi kameny pocházejícími z Ústeckého kraje. Ovšem „kámen od Keltů“ v sobě nese i další symboliku – putoval totiž z Letné na Letnou! Dejme opět slovo J. Michlové: „*Kámen jsem získala v Teplicích na jižní*

straně vrchu Letná. V 18. a 19. století zde bývala vinařice. Dnes se tato část Letné nazývá Valy. V okolí vrchu jsou četné nálezy z doby osídlení Kelty včetně zmíněných spon, mincí a hrobů. Místo pro výběr kamene jsem zvolila jako průsečík těchto nálezů. Je vzdáleno cca 400 metrů od pramene Pravřídlo. Cestou, která tuď vedla z nedaleké zámecké zahrady k vyhlídce na malebné kopce Českého středohoří, k Hrádku a k panské bažantnici, se vydávali na delší procházky mnozí zdejší lázeňští hosté. Z celé řady slavných osobností jmenujme například Johanna Wolfganga Goetha, po kterém toto místo po roce 1920 získalo i svůj název

– Goetheplan. Snad právě i zde prováděl svá geologická bádání či zde potkal onoho malého chlapce, který ho inspiroval v létě 1812 v Teplicích k napsání balady Putující zvon. Ostatně tato cesta, dnešní Purkyňova ulice, nesla později název podle další Goethovy básně Věrný Eckhart, která také vznikla v Teplicích.“

Výběr místa nálezu kamene byl tedy nadmíru pečlivý. Má bohatou historii. Abychom však splnili bezesbýtku svůj úkol podat přesné informace, doplníme ještě, že z geologického hlediska je darovaný kámen křemenný porfyr o stáří cca 265 milionů let.

Ani přání nové budově Národní knihovny ČR od Jany Michlové nepostrádá zajímavou symboliku: „*Na Letné měla být takřka před sto lety postavena knihovna Národního muzea. Úsilí tehdejšího ředitele dr. Josefa Volfa však bylo roku 1928 definitivně zmařeno. Přeji proto především úspěšnou realizaci nadčasového návrhu architekta Kaplického a v dokončené budově dobré podmínky pro uložení knih, dobrou atmosféru pro práci knihovníků a co nejefektivnější přístup čtenářů k informacím.*“

(Poděkování za pomoc a spolupráci Janě Michlové.)

Příště: Městská knihovna Česká Lípa

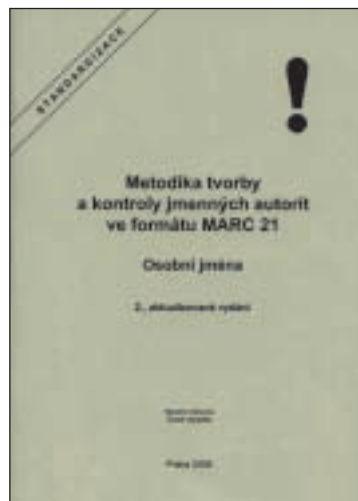

Metodika tvorby a kontroly jmenných autorit ve formátu MARC 21 – osobní jména

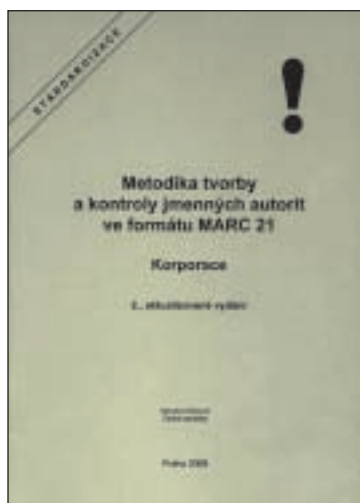
Jan Luffer

Edice Standardizace č. 30

Druhé, aktualizované vydání metodické příručky pro práci se jmennými autoritami – osobními jmény s cílem sjednotit katalogizační praxi v této oblasti. Příručka je strukturována podle jednotlivých polí a podpolí formátu MARC 21, obsahuje množství příkladů aplikace pravidel a formátu v obvyklých i méně obvyklých situacích. Speciální částí je příloha s příklady jmen přepsaných z různých nelatinkových písem na základě tabulek pro přepis a instrukcí v publikaci Doporučení pro přepis nelatinkových písem do latinky z roku 2004. Příručka obsahuje také přehled odpovídajících si polí a podpolí formátů MARC 21 a UNIMARC.

- Národní knihovna ČR, Praha 2008, 2., aktual. vydání, náklad 400 výtisků, 40 s., 45 Kč
- ISBN 978-80-7050-553-3 ■ ISSN 1211-7366

Metodika tvorby a kontroly jmenných autorit ve formátu MARC 21 – korporace

Svojmila Světlíková

Edice Standardizace č. 31

Druhé, aktualizované vydání průvodce jednotlivými částmi jmenového autoritního záznamu pro korporace a akce s cílem co nejvíce sjednotit katalogizační praxi v této oblasti. Publikace je určena zejména katalogizátorům, kteří již s tímto typem autorit pracují, i těm, kteří se potřebují rychle zorientovat ve struktuře autoritního záznamu pro korporace a chtějí získat základní přehled o této problematice. Příručka je strukturována podle jednotlivých polí a podpolí formátu MARC 21, kterým je následně věnován podrobnější výklad doplněný příklady ze souboru národních jmenných autorit z báze AUT. Součástí příručky je příloha Srovnání autoritních formátů MARC 21 a UNIMARC pro korporativní autority.

- Národní knihovna ČR, Praha 2008, 2., aktual. vydání, náklad 400 výtisků, 30 s., 45 Kč
- ISBN 978-80-7050-552-6 ■ ISSN 1211-7366

